

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Doučování v nízkoprahových zařízeních pro děti a
mládež**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Autor: Rozálie Vávrová

Vedoucí práce: Mgr. Bohdana Břízová, Ph.D.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem **Doučování v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež** jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 5. 2022

.....

Rozálie Vávrová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala především vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Bohdaně Břízové, Ph.D. za pomoc, užitečné rady, trpělivost a čas, který mi po celou dobu psaní mé práce věnovala.

Rovněž bych chtěla poděkovat všem komunikačním partnerům, kteří mají zásluhu na této bakalářské práci v podobě poskytnutých rozhovorů k výzkumné části práce.

Doučování v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou doučování v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež v Jihočeském kraji. Cílem práce je zjistit, jak pracovníci, popř. dobrovolníci vybraných nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v Jihočeském kraji hodnotí doučování, které v rámci svých služeb poskytují. Dílčím cílem je na základě výsledků vytvořit doporučení pro další rozvoj doučování v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež.

Pro účely dosažení cíle byl zvolen kvalitativní výzkum, metoda dotazování, technika polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumný soubor byl vybrán záměrným výběrem. Kritériem pro začlenění komunikačních partnerů do výzkumu byla alespoň roční osobní zkušenost s doučováním v rámci nízkoprahového zařízení pro děti a mládež. Získaná data byla vyhodnocena pomocí otevřeného kódování a uspořádána do jednotlivých kategorií.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že doučování je nedílnou součástí nízkoprahových zařízení pro děti a mládež a ze strany klientů je o něj velký zájem. Největšími slabými stránkami v doučování jsou podle komunikačních partnerů nedostatečná spolupráce s rodinou klienta, jeho nedostatečná motivace k učení, nedostatečná znalost pedagogiky pracovníků a dobrovolníků, kteří doučování provádějí, a zhoršený přístup nízkoprahových zařízení pro děti a mládež k finančnímu zabezpečení doučování, které má za následek nedostatek doučujících, času a vhodných prostor. S těmito aspekty pak souvisí změny, které by komunikační partneři rádi uvítali, a sice větší spolupráci s rodinou klienta, příp. dalšími institucemi, větší finanční podporu a také možnost účastnit se kurzů zaměřených na práci s dětmi a pedagogiku.

Klíčová slova

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež; doučování; klient; dítě; vzdělávání

Tutoring in Low-threshold Centres for Children and Youth

Abstract

This bachelor thesis deals with the tutoring in low-threshold centres for children and youth in the South Bohemia. The aim of the thesis is to find out how workers or volunteers of selected low-threshold centres for children and youth in the South Bohemia rate tutoring, which they provide as a part of their services. The partial aim is to create recommendation for further development of tutoring in low-threshold centre for children and youth based on the results.

Qualitative research, method of questioning and technique of semi-structured interview were chosen for the purpose of achieving the aim. The research sample was selected based on deliberate sampling. The criterion for the inclusion of communication partners to the research was at least one year of personal tutoring experience in the low-threshold centre for children and youth. The acquired data were evaluated via open coding and organized into individual categories.

The results show that tutoring is an integral part of low-threshold centres for children and youth and there is a great interest in it from its clients. According to communication partners the biggest weaknesses in tutoring are insufficient cooperation with the family of the client, his insufficient motivation for learning, insufficient pedagogical knowledge of tutoring workers and volunteers and last but not least the complicated access of low-threshold centres for children and youth to financial assurance of tutoring, which results in a lack of tutors, time and suitable premises. With these aspects some changes are related, which communication partners would like to make, namely bigger cooperation with the family of the client, or with any other institutions, bigger financial support and also an opportunity to take part in courses focused on working with children and pedagogy.

Key words

Low-threshold centre for children and youth; tutoring; client; child; education

Obsah

Úvod	7
1 Současný stav	8
1.1 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	8
1.2 Metody práce s cílovou skupinou v NZDM	17
1.3 Prevence rizikového chování v NZDM	21
1.4 Doučování v NZDM	24
2 Cíl práce a výzkumné otázky	27
2.1 Cíl práce	27
2.2 Výzkumné otázky	27
3 Metodika	28
3.1 Použitá metodika	28
3.2 Výzkumný soubor	28
3.3 Realizace výzkumu	28
3.4 Způsob vyhodnocení dat	29
3.5 Etika výzkumu	29
4 Výsledky	30
4.1 Charakteristika výzkumného souboru	30
4.2 Interpretace výsledků formou kategorií	31
5 Diskuse	41
6 Závěr	48
7 Seznam použitých zdrojů	49
8 Seznam zkratk	56
9 Seznam schémat a tabulek	57
10 Přílohy	58

Úvod

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež je jednou ze sociálních služeb, která funguje na základě zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, v rámci které je klientům poskytováno i doučování, které je v poslední době stále více využívanější službou také díky proběhlé epidemické krizi Covidu – 19 a s ní související online výukou. Doučování v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež může být jednorázové, pravidelné, individuální nebo skupinové a je klientům poskytováno zcela zdarma. Děti mohou za doučovateli přicházet se zakázkou zaměřenou na dlouhodobé doučování z nějakého konkrétního předmětu, na přípravu na reparát nebo přijímací zkoušky, ale také přicházejí s žádostí o pomoc s domácími úkoly, referáty, přípravou na test nebo zkoušení.

Klienti nízkoprahových zařízení pro děti a mládež mají o doučování velký zájem, protože zde není hierarchické postavení učitel-žák, ale uplatňuje se zde spíše kamarádský, partnerský a individuální přístup ke klientovi. Se souhlasem klienta může nízkoprahové zařízení pro děti a mládež v rámci doučování spolupracovat i s rodinou dítěte, školou, popř. i orgánem sociálně-právní ochrany dětí, aby docházelo k co nejefektivnějšímu využití času věnovanému doučování.

Toto téma jsem si vybrala na základě osobní zkušenosti dobrovolníka s pravidelným individuálním doučováním jednoho konkrétního dítěte a také na základě nárazových zkušeností s doučováním přímo v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež.

1 Současný stav

1.1 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů definuje nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM) jako zařízení, které poskytuje ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věkovém rozmezí od 6 do 26 let, které jsou ohroženy společensky nežádoucími jevy. Dle tohoto zákona je cílem této sociální služby vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé životní situace a zároveň prevence proti vzniku těchto situací, tedy předcházení nebo snížení sociálních a zdravotních rizik, které souvisejí se způsobem života dětí a mládeže. Zákon dále stanovuje, že klienti mohou užívat služeb NZDM anonymně.

Podle § 62 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů obsahuje služba čtyři základní činnosti:

- *výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,*
- *zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,*
- *sociálně terapeutické činnosti,*
- *pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.*

Podle Kappla (2013) ambulantní forma probíhá v prostorách klubu, které jsou volně přístupné klientům, a zároveň je zde většinou i místnost, kde v případě potřeby probíhá individuální práce s klientem v soukromí. Dle autora terénní forma služeb NZDM zahrnuje monitoring cílové skupiny, depistáž, předávání informací o službách NZDM potencionálním klientům nebo udržování kontaktu s již navázanými klienty.

Podle Racka a Herzoga (2009) termín nízkoprahový vznikl na základě metafory nízkého vstupního prahu pro klienty, kteří chtějí trávit čas v zařízení. Bulling (2017) dodává, že termín nízkoprahové služby se začal používat v souvislosti se službami pro drogově závislé, poté se začal používat i pro další systémy služeb, např. služby zabývající se přístupy v psychiatrické léčbě, dětských zdravotních střediscích a interdisciplinárních týmech.

Česká asociace streetwork (dále jen ČAS) ve svém dokument Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM) (2008) konkretizuje jednotlivé

body pro dodržování principu nízkoprahovosti. Spadá sem například možnost anonymity, kdy klient má právo sdělovat osobní informace na základě svého uvážení. Dále se dokument zmiňuje o bezplatném využívání služby, otevírací době klubu, která reaguje na potřeby a možnosti klientů, prostředí zařízení, které je blízké přirozenému prostředí cílové skupiny nebo neexistenci nutnosti členství, registrace nebo pravidelné docházky do zařízení. Pojmosloví NZDM (2008) dále stanovuje jako obecný rys nízkoprahovosti pravidlo, které říká, že do klubu může přijít kdokoliv, kdo svým chováním neohrožuje chod zařízení, pracovníky nebo ostatní klienty.

V NZDM platí pouze omezené množství pravidel (např. zákaz konzumace alkoholu nebo drog, zákaz jakékoli formy agresivního jednání apod.), která jsou dána předem, a klienti jsou s nimi seznámeni (Kappl, 2013). Aby poskytovatel NZDM splnil princip nízkoprahovosti, může stanovit pouze taková omezení, která neodradí potenciální klienty od užívání daných sociálních služeb (Herzog, 2013). Hapalová (2017) jako příklad pravidel v NZDM uvádí vzájemný respekt, poslouchání druhých, neskákání si do řeči, neničení věcí v klubu, uklízení si po sobě, zákaz nošení zbraní do NZDM nebo zákaz kradení věcí patřící NZDM nebo ostatním klientům.

Hapalová (2017) vymezuje NZDM jako prostor, kde lze realizovat práci s dětmi a mládeží v oblasti nízkoprahové sociální služby poskytované dětem a rodinám i v rámci komunitních center. Koncepce NZDM je založena na teoriích a metodách sociální pedagogiky a sociální práce, přičemž záleží na každém konkrétním zřizovateli NZDM, jaké přesné postupy zvolí, aby korespondovaly se společenským prostředím, ve kterém je služba poskytována (Kappl, 2013). NZDM nabízí svým klientům 4 druhy služeb, jedná se o volný bezplatný přístup, účast na volnočasových aktivitách (ať už se jedná o činnosti pravidelné nebo jednorázové, individuální nebo skupinové), sociální služby a prevenci sociálně patologických jevů (Bendl a kol., 2015). Zikmundová s Růžičkovou (2019) dodávají, že NZDM poskytují i informace o navazujících službách a stejně tak mohou v zájmu a se souhlasem klienta spolupracovat s dalšími subjekty – např. s rodinou klienta, orgánem sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), školou, psychologem, zdravotnickým zařízením, probační a mediační službou apod.

Dle Matouška (2010) se NZDM v České republice rozvinula až po roce 1989. Autor dále zmiňuje, že některé nízkoprahové kluby se mohou orientovat např. pouze na romské děti a mládež, některé nabízejí i akce navíc jako například víkendové nebo

prázdninové pobyty. Založení NZDM je potřebné v místech (např. v sociálně vyloučených lokalitách), kde žijí děti a mládež, které svůj volný čas tráví nevhodným způsobem, který může přerůst až v určitý projev kriminality (Chovancová, 2021). Bajerová (2020) dodává, že služby NZDM jsou pro společnost potřebné, protože děti a mládež mají často zkreslené představy o tom, jak by měl člověk na veřejnosti vystupovat, a jaká pravidla chování by měl dodržovat, přičemž tyto představy jim předává jejich přirozené sociální okolí, a NZDM má možnost jim tyto myšlenkové konstrukty uvést na pravou míru.

Zastřešující organizací pro NZDM (a další nízkoprahové služby) je Česká asociace streetwork (Co je ČAS, 2021), která sdružuje sociální služby, které při své práci využívají metodu kontaktní práce. Institut kontaktní práce (Proč jsme tady?, 2021) vidí specifikum kontaktní práce s klienty i v zaměření na pracovníka – v jeho integritě, hranicích poskytované služby a v etice jeho práce. Racek a Herzog (2009) kromě kontaktní práce s klienty vnímají jako důležité i další oblasti, kam NZDM svou činností zasahuje, např. volný čas, výchova, zdraví nebo komunitní programy.

Poslání a cíle NZDM

Posláním NZDM je snažit se o sociální integraci dětí a mládeže, které se ocitly v nepříznivé životní situaci, tedy poskytovat informace a zajistit odbornou pomoc při řešení a předcházení sociálního vyloučení (Pojmosloví nízkoprahových zařízení..., 2008). Dle Hájka (2011) je základním posláním NZDM být oporou těmto jedincům v jejich složitých životních situacích a zároveň jim poskytnout pomoc, aby došlo ke zkvalitnění jejich životních podmínek.

NZDM mají dle České asociace streetwork několik cílů, které jsou definovány v dokumentu Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (2008). Tento dokument zařazuje mezi cíle NZDM především podporu dětí a mládeže při překonávání obtížných podmínek v jejich životě, zvýšení jejich schopností a dovedností, které jsou třeba pro zmírnění, odstranění nebo zabránění vzniku obtížných životních situací, dále pomoc při začleňování jedinců do skupiny vrstevníků i do celé společnosti, včetně příslušné komunity, čímž se NZDM zároveň snaží i o zamezení vzniku sociálního vyloučení.

Racek a Herzog (2009) doplňují, že nejdůležitějším cílem NZDM je poskytovat nabídku kontaktu jednotlivcům i celým skupinám dětí, kteří z různých důvodů nevyužívají běžné služby a nabídky v jejich přirozeném prostředí. Obecně lze říct, že cílem NZDM je pomoc a podpora dětí a mládeže, které se ocitly v tíživé životní situaci, zlepšit kvalitu jejich života předcházením či snížením rizik, které vyplývají z jejich životního stylu, a pomoci jim naučit se lépe orientovat v sociálním prostředí (Hájek, 2011). S tím souhlasí i Hapalová (2017), která dodává, že cílem NZDM je krom jiného i podporovat děti a mládež v začleňování se do různých aktivit v NZDM i v širším sociálním prostředí klientů a zvyšovat povědomost cílové skupiny o nabídce vzdělávání, trávení volného času a seberealizaci jak v nízkoprahových klubech, tak i mimo ně.

Kappl (2013) doplňuje, že klienti mohou do NZDM přijít s nějakým osobním problémem, zejména ti, kteří mají problém s důvěrou, nechťejí se svěřovat někomu blízkému, případně žádnou takovou osobu ve svém životě nemají, a na oficiální instituce plné formalit mají z nějakého důvodu strach se obrátit. Dle autora je pak jasným cílem pracovníků NZDM poskytnout takovýmto klientům individuálně zaměřenou pomoc v podobě poskytnutí adekvátní podpory a pochopení v jejich situaci.

Historie NZDM

Čechlovský (2006) definuje čtyři mezníky v historii NZDM – jako první důležitý bod ve vývoji nízkoprahových klubů vidí v založení terénní služby streetwork v polovině 90. let 20. století. Autor se dále zmiňuje, že v těchto letech díky přičinění Terezy Čákrtové a Zdeny Bednářové, pracovnic oddělení sociální prevence Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky (dále jen MPSV ČR), byla zavedena funkce sociálního asistenta, který se soustřeďoval na terénní preventivní práci s mládeží, u které byl předpoklad ohrožení nějakým sociálně patologickým jevem. Dle autora asistent pracoval s cílovou skupinou dětí staršího školního věku v jejich přirozeném prostředí. Zikmundová s Růžickovou (2019) doplňují, že na základě spolupráce sociálních asistentů, terénních pracovníků a pracovníků nově vznikajících NZDM se na MPSV ČR začalo formovat první schéma kontaktní práce, vzdělávání v této oblasti i financování těchto služeb. Bednářová (2013) se zmiňuje, že po určitém čase se streetwork, neboli práce na ulici, musel do určité míry také institucionalizovat, tedy získat pro svou práci zastřešené prostory (centra), které jsou pak využívány klienty, kteří sem přicházejí přímo z ulice, přičemž mají právo nesdělovat pracovníkům svoji

identitu. Kappl (2013) vidí polovinu 90. let 20. století jako nejdůležitější období vývoje NZDM v České republice. Podle autora se v těchto letech stala NZDM jednou z nejrozšířenějších a rychle se rozvíjejících sociálních služeb.

Druhý mezník na konci 90. let 20. století nazývá Čechlovský (2006) grantovou politikou nadací, tzn., že různé nadace vytvořily grantové programy, které směřovaly přímo na NZDM – například Děti ulice Nadace Open Society Fund Praha. Podle autora tak nízkoprahové kluby získaly velkou finanční podporu ze strany neziskových organizací a rozvoj stávajících NZDM tak mohl pokračovat nebo vznikaly kluby úplně nové. V roce 1997 vznikla Česká asociace streetwork jako odborná profesní organizace, jejímž cílem je především podpora rozvoje streetwork (Historie a výroční zpráva asociace, 2017). Tato organizace sdružuje pracovníky z praxe i z teoretických pracovišť, kteří se zabývají problematikou streetwork, od roku 2000 pak dochází k začlenění do asociace i téma NZDM.

Rok 2001, třetí mezník, byl pro NZDM významný tím, že v rámci ČAS vznikla pracovní skupina zaměřená pouze na nízkoprahové kluby, která byla tvořena především pracovníky z nízkoprahových klubů z celé České republiky, jejichž hlavním úkolem bylo vytvořit standardy šité na míru NZDM (Čechlovský, 2006). Autor spatřuje pozitivní dopad činnosti pracovní skupiny ČAS především v tom, že se začaly nízkoprahové kluby, do té doby značně ovlivněny entuziasmem, profesionalizovat, začaly klást důraz na odborné vzdělání pracovníků i na zkvalitnění poskytovaných služeb.

Čtvrtý a poslední mezník v historii NZDM v České republice vidí Čechlovský (2006) v osobnostech, které se na formování NZDM významnou měrou podílely. Mezi tyto osobnosti řadí Jiřího Staníčka, Vladimíra Bodláka, Petra Klímu a Aleše Herzoga.

Velkým milníkem ve vývoji nízkoprahových zařízení pro děti a mládež je ustanovení NZDM v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, jako jedna ze služeb sociální prevence (Zikmundová, Růžicková, 2019). Autorky posuzují tento krok jako velmi důležitý, neboť díky němu došlo k legitimizaci NZDM jako sociální služby, k větší jistotě v jeho financování, ale i k povinnosti splňovat standardy kvality sociálních služeb. S tím souhlasí i Kappl (2013), který tvrdí, že díky tomuto zákonu došlo k zaměření NZDM na případovou práci s klientem na úkor komunitní sociální práce, neboť činnost NZDM musí naplňovat standardy kvality

sociálních služeb, které se orientují na práci s jednotlivcem. Herzog (2013) doplňuje, že díky uvedení tohoto zákona v platnost mohou nízkoprahová zařízení pro děti a mládež v rámci svého vymezení poskytovat i služby terénní sociální práce, která je rovněž definována bez rozlišení cílové skupiny v tomto zákoně.

Cílová skupina

Klientem NZDM se může stát kdokoliv, kdo se nachází v předem určeném věkovém rozmezí, a kdo chce využít služeb, které dané zařízení nabízí (Kappl, 2013). Autor dodává, že klient může do nízkoprahového zařízení přijít jako jednotlivce nebo v určité skupině, zájmové komunitě, která může mít určitá subkulturní specifika – nejčastěji se jedná o trávení volného času takovým způsobem, který je pro společnost nepřijatelný. Navázání kontaktu s klienty je často založeno na atraktivní nabídce možností trávení volného času v prostorách NZDM, na základě tohoto prvního kontaktu se dále rozvíjí poskytování sociálních služeb jednotlivým klientům (Hájek, 2011).

Obecně se dá říct, že cílovou skupinou NZDM jsou děti a mládež, které jsou ve svém životě více ohroženy sociálním selháním nebo se nacházejí v nějaké složité a náročné životní situaci, se kterou si neví rady – často se může jednat o problémy spojené s přechodem mezi dětstvím a dospíváním (Sociální pracovník NZDM, 2020). Mezi klienty NZDM se také mohou objevit jedinci, kteří se pohybují na hranici zákona nebo jedinci, kteří se již dopustili nějakého protiprávního jednání (Bendl a kol., 2015). NZDM jako sociální služba má věkové rozpětí svých uživatelů stanovené od 6 do 26 let, přičemž konkrétní NZDM nemusí toto věkové rozpětí obsáhnout celé, může se zaměřit pouze na určitou věkovou kategorii (Chovancová, 2021).

Staníček, Syrový a Herzog (2009) rozlišují primární a sekundární znaky cílové skupiny klientů. Mezi primární rysy autoři zařazují např. věk, pohlaví nebo etnickou či národnostní příslušnost, zatímco sekundární znaky se zaměřují na daný problémový jev, který vysvětluje, z jakého důvodu je určitá osoba klientem NZDM, a jakým způsobem s ní zařízení může pracovat. Tyto charakteristiky jsou podle autorů důležité jak pro stanovení obecné definice jednotlivých zařízení, tak i pro jednotlivce hledající pomoc, který se tak snáze může zorientovat v širokém spektru organizací poskytujících sociální služby.

Marek (2011) klade velký důraz na monitoring cílových skupin, který vidí jako důležitý krok pro zmapování důvodů vzniku a následné potřeby NZDM v dané lokalitě. Dělí ho na přípravný monitoring, který používá pro zjištění žádanosti služby, dále průběžný monitoring pro analýzu dalšího rozvoje služby a v neposlední řadě účastný monitoring, který zkoumá např. vztahy mezi jedinci nebo jejich aktuální potřeby. Stejně jako se liší obtížné životní situace v jednotlivých společenských kontextech, tak se může práce s mládeží zaměřovat na různé cílové skupiny, např. na děti žijící v sociálně vyloučených lokalitách, na určitou subkulturní skupinu nebo na tzv. děti ulice (Herzog, 2013).

Pracovníci NZDM

Podle § 109 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů vykonává sociální pracovník mimo jiné i činnosti v zařízeních, které se zabývají poskytováním služeb sociální prevence, tedy i v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež. Podle tohoto zákona musí člověk splňovat 4 předpoklady k výkonu sociálního pracovníka, a to konkrétně požadavek plné svéprávnosti, prokázání bezúhonnosti, zdravotní způsobilosti a odborné způsobilosti, která může být splněna vyšším odborným vzděláním nebo vysokoškolským vzděláním bakalářského, magisterského nebo doktorandského studijního programu zaměřeným na sociální práci, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost, sociální politiku, sociální péči, sociální patologii, právo. Podle zmíněného zákona je sociální pracovník dále povinen pravidelně se vzdělávat alespoň 24 hodin ročně, aby obnovoval, upevňoval nebo doplňoval svoji kvalifikaci.

Sociální pracovníci pracující v NZDM se musejí řídit Etickým kodexem společnosti sociálních pracovníků ČR (2006), který jim ukládá za povinnost dodržovat určitá pravidla ve vztahu ke klientovi, konkrétně např. musejí vést uživatele služby k uvědomění vlastní odpovědnosti za život, pracovat s klienty tak, aby nebyla ohrožena jejich důstojnost a lidská práva, vyvarovat se jakékoli formě diskriminace, zachovávat mlčenlivost o informacích, které se dozví v průběhu výkonu své práce apod. Vzhledem k tomu, že sociální práce se od charitativních činností odlišuje svým profesionálním základem, je nutné pohlížet na etiku sociální práce jako na profesionální etiku práce obecně, která je zakotvena v morálce společnosti, v předpisech, normách a v pravidlech společenského chování (Tůma, 2011).

Mátel (2019) tvrdí, že pro sociálního pracovníka je také nezbytná odpovědnost vůči vlastní osobě, kdy by si měl být vědom svých slabých stránek, přijmout je a pracovat na nich, aktivně se snažit o svůj profesní i osobní růst prostřednictvím různých nástrojů, které má možnost využít. O'Loughlin (2016) se zmiňuje, že sebepoznání a sebe porozumění je důležité, protože sociální pracovník musí být schopen kriticky hodnotit dopad vlastních názorů a hodnot na svoji praxi, a zároveň musí být schopen spolupracovat s ostatními.

V nízkoprahovém klubu může pracovat i pracovník v sociálních službách, který se zaměřuje na aktivity spadající pod výchovnou nepedagogickou činnost, např. pomáhá klientům osvojovat si základní hygienické a společenské návyky, pořádá různé volnočasové aktivity, které se zaměřují na osobnostní rozvoj klienta, jeho zájmy, znalosti a dovednosti, nebo aktivity, které slouží k nabytí a ukotvení si různých pracovních návyků (Šveřepa, 2007). Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů stanovuje podmínky pro výkon povolání pracovníka v sociálních službách. Jedná se o svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odbornou způsobilost podle tohoto zákona. Při splnění podmínky dohledu sociálního pracovníka může pracovník v sociálních službách vykonávat i činnosti v rámci základního sociálního poradenství, depistáž, aktivity, které mají napomoci klientům zprostředkovat kontakt se společenským prostředím nebo pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů a při zajišťování osobních záležitostí (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů).

NZDM může mít ve svém pracovním týmu i terénního sociálního pracovníka, který používá metodu kontaktní práce k navázání kontaktu s potenciálními klienty, přičemž prostory NZDM mu poskytují zázemí pro jeho práci (Hájek, 2011). Smyslem terénní práce v NZDM je navázat kontakt s klienty v jejich přirozeném sociálním prostředí a ukázat jim i jiné způsoby života včetně nabídky kvalitněji stráveného volného času v prostředí bezpečnějším, než který jim nabízejí podmínky ulice, a to např. v NZDM (Gulová, 2011).

V NZDM se můžeme setkat i s pracovníkem volného času, který dle Hofbauera (2011) může mít různá označení, např. facilitátor, animátor, mediátor, formateur, multiplikátor a další. Pedagog volného času může využívat různé nástroje a prostředky, které směřují ke smysluplnému trávení volného času dětí, dospívajících i dospělých (Průcha

a kol., 2013). Autoři se dále zmiňují, že pedagogika volného času našla své uplatnění díky rostoucímu množství volného času, se kterým může jedinec nakládat dle své vůle, a také kvůli tomu, že došlo k nárůstu různých projevů rizikového chování jedinců, kteří svůj volný čas vyplňovali nudou. Dle Průchy (2015) má tak pedagogika volného času i preventivní charakter, neboť jedincům ukazuje, jak se dá volný čas trávit vhodně a bezpečně.

Podle Bendla a kol. (2015) je práce v NZDM velmi psychicky náročná, proto se pro výkon služby pracovníka v nízkoprahovém klubu předpokládají určité osobnostní charakteristiky člověka, a to např. empatie, tolerance nebo osobní zralost. Autoři se dále zmiňují, že pracovníci NZDM často musí řešit dilema mezi zachováním mlčenlivosti o informacích, které se od klienta dozvěděli, a ohlašovací povinností, i proto je pro ně důležitá pravidelná supervize. Zikmundová s Růžickovou (2019) dodávají, že pro NZDM je výhodné mít ve svém týmu pracovníky, kteří dokážou držet krok s cílovou skupinou a vymýšlet aktivity, které jsou pro klienty atraktivní, a zároveň pracovníky, kteří mají zkušenosti s poradenskou činností, ideálně pokud jsou ve věku rodičů klientů.

Dobrovolníci v NZDM

V sociálních službách je často využíván i potenciál a čas dobrovolníků. Nejinak tomu je i v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež.

Gulová (2011, s. 65) definuje dobrovolníka jako *člověka, který bez nároku na finanční odměnu poskytuje svůj čas, svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí či společnosti*. Člověk se může stát dobrovolníkem buďto podle zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, ve znění pozdějších předpisů – v tomto případě spadá pod dobrovolnictví akreditované Ministerstvem vnitra České republiky, anebo na základě dohody o dobrovolnické činnosti a vnitřních pravidel stanovených podle standardu č. 9 Personální a organizační zajištění sociální služby, ve formě neakreditovaného dobrovolnictví.

Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, ve znění pozdějších předpisů stanovuje dvě podmínky pro výkon akreditované dobrovolnické činnosti. Dle tohoto zákona se jedná o věkové omezení, přičemž pro výkon dobrovolnické služby v České republice je tato hranice stanovena od 15 let, u dobrovolnické služby v jiných zemích na 18 let, a v obou případech musí mít dobrovolník uzavřenou smlouvu o výkonu dobrovolnické

služby s danou organizací. Akreditované dobrovolnictví přináší řadu výhod, např. možnost organizace zažádat si o státní dotaci na určitou část nákladů, které musí vynaložit na záležitosti související s přípravou a výkonem dobrovolnické služby, dobrovolník je v organizaci pojištěn proti škodě na zdraví a na majetku, má nárok na výcvik k výkonu dobrovolnické služby apod. (Dobrovolnická služba-Akreditace, 2021).

Standard č. 9 Personální a organizační zajištění sociální služby, písmeno d) (Vyhláška č. 505/2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách) stanovuje, že pro výkon činnosti fyzické osoby v organizaci, se kterou nemá zaměstnavatel uzavřený pracovně právní vztah, musí mít poskytovatel sociální služby zpracována vnitřní pravidla pro výkon činnosti těchto osob v zařízení sociální služby a podle těchto pravidel se musí řídit. Nejinak tomu je i v případě výkonu dobrovolnické činnosti v organizaci. V tomto případě je s dobrovolníkem uzavřena dohoda o dobrovolnické činnosti podle ustanovení § 1746 odst. 2 a následujících zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Dobrovolníky se podle Matouška (2013a) často stávají studenti (většinou ti, kteří se svým studiem připravují na výkon pomáhající profese), nezaměstnaní lidé, kteří chtějí svůj volný čas užitečně investovat, ženy v domácnosti pečující o rodinu a děti, lidé v důchodu, kteří se chtějí cítit užiteční nebo lidé, kterým chybí kontakt s jinými lidmi při výkonu jejich zaměstnání. Pokud se člověk chce stát dobrovolníkem, měl by podle publikace Průvodce dobrovolnictvím v Jihočeském kraji... (2011) splňovat určité předpoklady, např. by měl být ochotný pomáhat, být motivovaný, spolehlivý, bezúhonný nebo také schopný nenechat se odradit od svého záměru. Podle tohoto dokumentu může člověku dobrovolnictví přinést spoustu nového – např. přátele, kontakty, zkušenosti a informace, dovednosti, možnost seberealizace, přístup k různým vzdělávacím programům a výcvikům a mnoho dalšího. Dobrovolník má vnitřní pocit zodpovědnosti jak za sebe, tak i za sociální okolí, ve kterém žije (Horská, 2008). To je podle autorky důvod, proč se mnoho organizací snaží nalákat lidi k dobrovolnictví, aby mohly pomoci lidem, kteří nemají dostatek prostředků a možností pomoci si vlastními silami.

1.2 Metody práce s cílovou skupinou v NZDM

Pracovníci nízkoprahových klubů mohou používat při práci se svými klienty metodu sociální práce s jednotlivcem, se skupinou nebo s komunitou, přičemž se tyto metody

mohou vzájemně prolínat, záleží na cílové skupině daného NZDM. Podle Kappla (2013) lze tyto metody sociální práce kombinovat s dalšími druhy aktivit, jako je např. předávání informací klientům, komunikace s různými institucemi ve prospěch klienta, krizová nebo situační intervence nebo odkazování klientů na jiná zařízení nebo návazné služby.

Metody sociální práce s cílovou skupinou můžeme rozdělovat podle několika kritérií (Matoušek, 2013b). Jako první autor uvádí dělení metod podle toho, o jaký cílový subjekt se jedná (práce s jednotlivcem, skupinou, rodinou, komunitou apod.), dále podle zaměření na konkrétní aktuální problém, na vztahy mezi dalšími lidmi, kteří tvoří sociální prostředí klienta nebo podle zaměření na vazby na jednotlivé systémy (regionální, národní sociální politika apod.).

Metody sociální práce se vyvíjely řadu let, přičemž jejich rozvoj byl ovlivněn řadou jiných vědních oborů, např. biologie, psychologie nebo sociologie (Matoušek, 2013b). Mašát (2012) dodává, že sociální práce přebrala většinu svých teorií z jiných oborů, to ovšem nebrání originálnímu uchopení těchto způsobů práce sociálními pracovníky při jejich užívání v praxi.

Práce s jednotlivcem v NZDM

Podle Tůmy (2011) je sociální práce s jednotlivcem determinována tím, že každý klient je jedinečný, a proto stejný problém bude u různých klientů vnímán různými způsoby. Autor se dále zmiňuje, že se jedná o nejstarší, a tudíž nejvíce prodiskutovanou metodu sociální práce, přičemž se jedná o souhrn jednotlivých bodů logicky uspořádaných do jednoho postupu.

Sociální práce s jednotlivcem neznámá, že pracovník s klientem pracuje mimo jeho sociální prostředí, naopak se spolu zaměřují na jednotlivé aspekty jeho života – na vztahy v rodině, s vrstevníky, na jeho bezprostřední i širší okolí, na instituce, se kterými má co do činění apod. (Vrtišková, 2009). Dle autorky můžeme obecně říct, že klient je vnímán jako samostatná individualita, ale zároveň i jako součást širšího systému. Sociální práci s jednotlivcem můžeme nazývat také jako případová práce (Havránková, 2013a). Autorka spatřuje smysl způsobu této metody v zaměření se na konkrétního klienta a na jeho konkrétní problém, přičemž odborník s jedincem hledá takové řešení,

kteřé je optimální vzhledem k jeho možnostem a okolnostem, a zároveň tak zmocňuje klienta, aby byl schopný pomoci si sám vlastními silami.

Případová práce v NZDM by se měla odehrávat plánovaně při dodržení určitého postupu (Pojmosloví Nízkoprahových zařízení..., 2008). Podle dokumentu se jedná o společné definování cíle a tvorbu individuálního plánu a jeho pravidelné obnovy, vedení dokumentace, do které má klient právo nahlédnout, dále nesmí chybět ani možnost konzultace daného případu klienta na intervizi a supervizi či pravidelné reflexe. Herzog (2010) spatřuje velký význam v individuálním plánování během poskytování sociálních služeb v NZDM. Podle autora má největší smysl a význam opakující se rozhovor, při němž pracovník může zanalyzovat životní etapu jedince a jeho potíže, a spolu pak mohou formulovat cíle spolupráce.

Práce se skupinou v NZDM

Havránková (2013b) vidí velký význam skupiny v životě člověka, protože každý jedinec vstupuje během celého života do řady skupin, přičemž může být součástí několika skupin najednou, které se mohou vzájemně překrývat v případě skupin otevřených, nebo mohou zůstat oddělené, jako je tomu u skupin uzavřených a výlučných. Dle autorky člověk ve skupině uspokojuje své potřeby a touhy sdílet, dávat a brát nebo vytvářet vztahy s druhými lidmi. Skupina vytváří v člověku pocit, že ve svém trápení není sám, že jsou i další lidé, kteří mají stejné nebo podobné potíže, to mu přináší pocit úlevy a je pro něj jednodušší se upřímně vyjadřovat a sdělovat své pocity a myšlenky (Šik, 2008).

Gulová (2011) tvrdí, že skupina má v sociální práci velký význam, a proto je sociální práce se skupinou zařazována mezi metody sociální práce. Podle autorky je důležité dodržovat určitá pravidla členství ve skupině, mezi které řadí mlčenlivost a důvěrnost, otevřenost a upřímnost, právo říct stop, odpovědnost a dodržování stanovených pravidel. Skupinová sociální práce přináší výhodu jak v ekonomickém hledisku, kdy jeden odborník poskytuje profesionální služby více klientům současně na jednom sezení, tak i ve sledování interpersonálních rysů některých problémů (Mašát, 2012). Dle autora je tak zřejmé, že takovéto problémy se dají mnohem lépe řešit za spolupráce vícero lidí, k čemuž je skupinová sociální práce ideální. Skupinová sociální práce přináší způsob propojení řady poznatků z různých vědních disciplín, např. pedagogiky,

psychologie, psychoterapie, sociologie apod., o tom, jak se dá účinně pracovat se skupinou klientů (Tůma, 2011).

Vrtišková (2009) upozorňuje, že je třeba rozlišovat sociální práci se skupinou a skupinovou terapii, protože sociální skupinová práce se zaměřuje jak na emocionální problémy klienta, tak na edukaci klientů, vzájemnou výměnu informací, nácvik sociálních dovedností, změnu v hodnotovém žebříčku apod., kdežto skupinová terapie se orientuje pouze na emocionální potíže jednotlivých členů skupiny, přičemž pro vyřešení problému se využívá potenciálu skupiny jako celku.

Podle Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (2008) představuje práce se skupinou aktivity, které jsou uživatelům služby nabízeny s cílem rozvoje jejich psychosociálních dovedností, přičemž tyto aktivity jsou časově (nebo prostorově) ohraničeny.

Práce s komunitou v NZDM

Komunita znamená *sociální útvar, který je charakterizován výjimečným, specifickým typem vazeb nejen uvnitř společenství, ale i manifestně v kontextu širšího společenství* (Bělík et al., 2017, s. 168). Novotná (2010) definuje základní znaky komunity, mezi které řadí např. sdílení prostoru, sdílení potřeb a hodnot, sdílení identity (vědomí vlastní příslušnosti ke komunitě), relativní velikost a stálost nebo neformální vztahy mezi členy komunity. Autorka upozorňuje, že takovéto základní rysy můžeme nalézt i v charakteristice primárních sociálních skupin, avšak rozdíl spočívá ve velikosti skupiny, protože komunita lidí nikdy nemůže vzhledem ke své velikosti vykazovat stejně hluboké a intimní vztahy mezi svými členy, jako je tomu u primární skupiny.

Dle Kinkora (2013) představuje pojem komunitní práce buďto přístup ke klientům a jeho postup k aktivizování lidí v komunitě, aby se sami zapojili do řešení jejich problému, nebo projekt, který představuje řešení určitého problému, tedy jeho postup a způsob jeho provedení. Při práci s komunitou pracovník přímo vstupuje do přirozeného prostředí dané komunity, se kterou pracuje jako s celkem (Gulová 2011). Dle Tůmy (2011) se komunita obrací na sociálního pracovníka tehdy, když dojde k výskytu určitého patologického problému uvnitř společenství, přičemž se zaměřuje jak na práci se členy komunity, kteří vnímají určitá specifika ve vztahu ke svým potřebám, světonázoru a cílům, tak i na práci s vedoucími autoritami komunity.

Komunitní práce má široké pole působnosti – pracovník ji může uplatnit při řešení problémů jak v oblasti sociálních záležitostí, tak i v otázce etického napětí, vzdělávání, zdravotní péče apod. (Kinkor, 2013). Weil (2012) zmiňuje, že pracovník musí vždy počítat s pozitivními i negativními dispozicemi dané komunity, a své postupy a způsoby práce musí přizpůsobit jejím potřebám. S tímto názorem se shoduje i Kinkor (2013), který tvrdí, že tato metoda je do velké míry specifická pro danou konkrétní komunitu, kdy žádný případ není totožný s jinou komunitou, tudíž klade na pracovníka, jeho tým i samotné členy komunity důraz v oblasti kreativity, protože řešení jednotlivých situací jsou nepřenositelná.

V českých podmínkách se můžeme setkat s komunitní sociální prací v NZDM především s romskou cílovou skupinou. Urban (2015) poukazuje na několik specifíků při práci s touto cílovou skupinou. Dle autora se jedná o jazykovou bariéru, která se vztahuje spíše na starší příslušníky etnika, existenci kastovního systému a trpělivost v otázce pomalého postupu s klienty na cestě za cílem včetně sledování pokroku po malých částech a v neustálém opakování vysvětlování věcí.

1.3 Prevence rizikového chování v NZDM

Definice prevence je zakotvena v latinském původu tohoto slova, jedná se o včasnou obranu či ochranu, opatření učiněná před vznikem nežádoucího jevu (Martanová, 2014). Dle autorky se v rámci NZDM jedná o souhrn různých opatření, která si kladou za cíl to, aby nedocházelo k šíření různých druhů rizikového chování, nejlépe však, aby ke vzniku sociálně patologických jevů vůbec nedocházelo.

Bělík et al. (2017, s. 147) definují rizikové chování jako *různé typy chování, které se pohybují na škále od extrémních projevů „běžného“ chování (např. provozování adrenalinových sportů) až po projevy chování na hranici patologie (např. nadměrné užívání alkoholu, cigaret, kofeinu, nelegálních drog či násilí)*. MacArthur et al. (2018) dodávají, že multiplikování rizikového chování může mít velmi nepříznivé důsledky na dětství, dospívání i pozdější dospělý život, a přesto je známo velmi málo o intervencích, které se zaměřují na více projevů rizikového chování současně. Podle Průchy (2009) je riziková skupina dětí a mládeže spojena společným trávením volného času nebo určitým abstraktním znakem (např. kriminálním chováním), v tomto případě ale upozorňuje na nebezpečí stigmatizující nálepky.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jako jedna ze služeb sociální prevence mají důležité postavení ve společnosti v oblasti pořádání preventivních programů cílených obecně nebo konkrétně na projevy rizikového chování. Cílem služeb sociální prevence je podporovat klienty s nabídnutím pomocné ruky při překonávání jejich nepříznivé sociální situace a zároveň tak chránit zbytek společnosti před vznikem, popř. důsledky sociálně patologických jevů (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů). Arnoldová (2016) vidí přínos služeb sociální prevence v tom, že se snaží o podporu lidí, kteří jsou v důsledku svých nepříznivých sociálních situací ohroženi sociálním vyloučením, a zároveň tak pomáhají chránit celou společnost před vznikem, příp. rozšiřováním sociálně patologických jevů. Leppäkoski a Paavilainen (2021) dodávají, že pro preventivní služby, jejich koordinaci a vývoj je důležitý rozvoj odborných znalostí o prevenci napříč profesemi, a měly by se brát v úvahu i zkušenosti mládeže v oblasti poskytovaných služeb.

NZDM působí na své klienty v oblasti prevence tím, že vytváří různé programy, které se zaměřují na určitý sociálně patologický jev (např. agresivita, užívání návykových látek, šikana) ve snaze snížit rizika v těchto specifických situacích (Hájek, 2011). Autor uvádí příklad v podobě výcviků a kurzů, které se soustřeďují na osvojení si základních sociálních schopností, které mají odvrátit společensky nežádoucí jevy. Preventivní programy můžeme dělit na jednorázové neboli příležitostné programy, které se týkají nějaké konkrétní oblasti rizikového chování (např. informační stánek na koncertě) a na dlouhodobé programy, které se zaměřují na osvojování si určitých znalostí, dovedností a chování, které probíhají v rámci provázanosti kontaktní práce, situační intervence a poradenství (Racek, Herzog, 2009). Náročnost v oblasti sociální práce v nízkoprahových klubech spočívá v neustále se měnících potřebách a prioritách klientů daného zařízení, které pracovníci musí zohlednit i v rámci programů prevence (Bajerová, 2020). Autorka dále zmiňuje, že specifické náměty prevence obvykle zahrnují skutečnosti, které se v životech klientů běžně objevují jako např. násilí, předčasné sexuální zkušenosti, péče o zdraví, kontakt se společenským prostředím apod.

Většina autorů rozděluje prevenci rizikového chování na primární, sekundární a terciární, ale např. Hapalová (2017) se zaměřuje spíše na realizaci jednotlivých programů a na způsoby podání informací klientům. Autorka doporučuje kombinaci několika aktivit během jednoho preventivního programu, např. rozhovor, diskuse, letáky, promítání filmu týkající se dané problematiky, kvíz, beseda s člověkem, který si

daným rizikovým chováním prošel apod., a dodává, že by se nemělo zapomínat i na zpětnou vazbu ze strany klientů.

Primární prevence se zaměřuje na předcházení vzniku rizikového chování, jejím cílem je, aby daný problém u jedince vůbec nevznikl (Jedlička a kol., 2015). Zaměřuje se tak na osoby, u kterých nedošlo k propuknutí rizikového jevu (Co je prevence, 2019). Sobotková (2014) tvrdí, že programy primární prevence je třeba směřovat na cílové skupiny nižšího věku, a zároveň by tyto programy neměly být obecného charakteru, ale naopak by se měly zaměřit na určitý specifický projev rizikového chování. Jedlička a kol. (2015) rozděluje primární prevenci na specifickou a nespecifickou. Autor nespecifickou primární prevenci zaměřuje obecně na rozvoj komunikačních a sociálních dovedností a také na trávení volného času vhodným a bezpečným způsobem, přičemž zdůrazňuje, že tento typ prevence musí splnit požadavek návaznosti, systematickosti, vzájemné provázanosti a soustavnosti. Specifická primární prevence se dle autora zaměřuje již na konkrétní rizikové chování, jeho projevy, příčiny, rizika apod.

Hořava, Herzog a Kotová (2009) stanovují 8 bodů procesu specifické primární prevence, z nichž některé se mohou vzájemně prolínat. Nejprve by podle autorů mělo dojít ke zvolení vhodného tématu programu, na základě této volby pak analyzovat, jak je s daným tématem seznámena cílová skupina a podle toho určit, jaké budou cíle prevence. Podle stanovených záměrů podniknout přípravu pracovního týmu, např. ve formě edukace pracovníků nebo vytvoření potřebného informačního materiálu, který napomůže předat žádoucí informace klientům během další etapy procesu, a v neposlední řadě by měla proběhnout zpětná vazba jak ze strany klientů, tak i ze strany pracovníků a celková evaluace programu. Programy primární prevence v NZDM by měly směřovat na skupiny dětí a mládeže, které jsou označeny jako rizikové (Herzog, 2009). Podle autora tyto programy provádějí kontaktní pracovníci přímo v prostorách nízkoprahového klubu nebo terénní pracovníci formou kontaktní práce využívající situací s výchovným obsahem.

Sekundární prevence nastupuje ve chvíli, kdy jedinci jsou již rizikovým chováním zasaženi, jejím cílem je tak zabránit tomu, aby se daný sociálně nežádoucí jev dále nerozvíjel, popř. aby odezněl (Martanová, 2014). Podle Kučery (2008) je sekundární prevence směřována na cílové skupiny dětí a mládeže, u kterých je vyšší riziko sociálních výpadků, nebo na komunity, u kterých už lze nalézt prvky konfliktů se

společenským prostředím bez bližší míry indikace a zaměření. Včasný zásah odborníka tak může zajistit příznivý obrat při řešení sociálně patologického problému (Schavel, Čišecký, 2005). U tohoto typu prevence je důležité, aby daný problém byl včas podchycen, a byla jedinci poskytnuta pedagogicko-psychologická pomoc (Jedlička a kol., 2015).

U osob, u kterých se daný sociálně patologický jev již objevil, a jedinci jím jsou nějakým způsobem poznamenáni, nastupuje terciární prevence, která se zaměřuje na snížení škod, projevů a následků rizikového chování na život daného jedince (Jedlička a kol., 2015). Všeobecně lze říct, že terciární prevence směřuje proti obnovení sociálně patologického jevu neboli recidivě (Vrtišková, 2009). Cílem terciární prevence je tedy odvrácení hrozby zdravotních nebo sociálních problémů, které jsou spojeny s projevy rizikového chování, např. předcházení závažných zdravotních nebo společenských potíží v důsledku užívání drog (Co je prevence, 2019).

1.4 Doučování v NZDM

Vzhledem k faktu, že neexistuje literatura nebo ucelená metodika pro doučování v NZDM, bylo pro účely této práce využito literatury, která se k doučování vztahuje obecně, případně literatury, která se zaměřuje na doučování v konkrétních organizacích.

Průcha a kol. (2013) vymezují pojem doučování jako *formu pomoci žákům, kteří mají z různých důvodů učební problémy, nestačí tempu školního vyučování nebo dosahují slabších studijních výsledků*. Doučování směřuje na děti, které mají problémy s probíranou školní látkou, a doma nenachází dostatečnou podporu ke vzdělávání především proto, že jejich rodiče mají často jen základní vzdělání, a proto si doučování těchto dětí klade za hlavní cíl zabránit zhoršování školního prospěchu dítěte (Doučování – Člověk v tísni, 2022). Podle Bedřichové et al. (2014) je vhodné nabízet služby doučování především dětem na prvním stupni základní školy, aby byly schopny osvojit si učivo a základní informace, které budou potřebovat pro zvládnutí školní látky v dalších ročnících, nicméně doučování dětí druhého stupně, případně studentů středních škol nebo odborných učilišť má určitě také velký přínos. Je důležité vědět, že doučování nenahrazuje výuku ve škole, ale že zajišťuje její doplnění v závislosti na individuálních potřebách konkrétního žáka, které se vztahují jak ke školní probírané látce, tak k celkové podpoře při osvojování si návyku samostudia, přípravy na

vyučování a dalších dovedností, které jsou třeba pro úspěšné absolvování školní docházky a pro postup do vyšších ročníků (Národní plán doučování, 2022).

Bedřichová et al. (2014) sestavila principy, které napomáhají jak dítěti, tak i doučovateli, aby průběh doučování byl co nejefektivnější a nejpříjemnější. Mezi tyto zásady řadí:

- vytvoření bezpečného klima – pokud se dítě během doučování cítí bezpečně a příjemně, je pro doučovatele snazší poskytovat dítěti zpětnou vazbu, poukazovat na chyby, a naopak pro dítě bude snazší tuto kritiku přijímat;
- vytvoření podmínky pro pozitivní naladění a zájem dítěte – důležitá je motivace dítěte k učení, pochvala by měla přicházet ne jako odměna, ale jako projev uznání a ocenění;
- respektování fyziologické zákonitosti procesu učení – je dobré zapojit do doučování co nejvíce smyslů a novou probíranou látku spojit s něčím již známým, pak je celý proces učení rychlejší;
- stanovit přiměřené požadavky na dítě – požadavky toho, co chce, aby se dítě naučilo a za jakých okolností, musí doučovatel stanovovat v přiměřené míře každému konkrétnímu dítěti;
- naslouchat dítěti, trpělivě ho pozorovat v procesu učení – vždy by měl být doučovatel schopen přizpůsobit celý proces doučování individuálním vlastnostem dítěte a jeho aktuální situaci a rozpoložení;
- hygiena učení – důležité je stanovit si nějaký řád během učení a toho se poté držet, např. mít stanovený pevný prostor pro učení, mít zajištěn klid, příjemnou teplotu, přiměřené osvětlení, dále je nutné vnímat fyziologické potřeby dítěte, vymezit si čas doučování (dobou nebo jeho obsahem) a v případě delšího doučování střídat učení s přestávkami.

Na předchozí navazuje Fialová (2017), která sestavila deset zásad, které je třeba dodržovat, aby učení bylo pro jedince snazší a efektivnější. Jedná se o bezpečné prostředí, smysluplnost, přiměřený čas, zapojení smyslů, zapojení a využití emocí, propojení s reálným světem, respekt k individualitě, kvalitní zpětnou vazbu, spolupráci a sebekontrolu a sebehodnocení.

Seznam podle Podlahové (2012) zahrnuje devět základních didaktických zásad, mezi které řadí komplexní rozvoj osobnosti studenta, vědeckost, individuální přístup ke studentovi, spojení teorie s praxí, uvědomělost a aktivitu, názornost, přiměřenost, soustavnost a trvalost. Čtyři hlavní zásady doučování podle Bedřichové et al. (2014) jsou chválení, zaměření se na silné stránky dítěte, trpělivost doučovatele a dopřání si dostatek času na probíranou látku. Palenčárová se Šebestou (2006) zdůrazňují, že aktivní naslouchání je základním stavebním kamenem interpersonální komunikace, proto je třeba na něj dbát během jakékoliv konverzace, a neobejde se bez něj ani proces vyučování, popř. doučování.

Jako reakce na pandemii a na zhoršené školní prospěchy žáků vzniklé v důsledku online výuky vznikl v rámci Národního plánu obnovy Národní plán doučování, který si klade za cíl ve spolupráci se školami doplnit online vyučování doučováním a nahradit tak alespoň částečně vzdělávací ztráty způsobené omezením klasické prezenční výuky (Národní plán doučování, 2022). V rámci tohoto programu je doučování poskytováno dětem, u kterých došlo k významnému zhoršení školních výsledků v důsledku online výuky, příp. jim hrozí propadnutí, přičemž se nehodnotí jenom prospěch dítěte, ale také všeobecný přehled a znalosti, které má (Kritéria pro doučování, 2022).

V NZDM se pracovníci soustřeďují především na doučování individuální, doučování ve skupině může probíhat pouze tehdy, když dojde ke shodě specifických potřeb a žádostí vícero klientů (Pojmosloví nízkoprahových zařízení..., 2008). Dokument dále zmiňuje, že doučování klienta může probíhat na dlouhodobé bázi (např. v případě, že klient potřebuje pomoci s učivem pro úspěšné zvládnutí reparátu) nebo krátkodobé (v případě jednorázové pomoci s domácím úkolem) – to vše při osobním setkání klienta s pracovníkem. Podle Hapalové (2017) NZDM nemusí poskytovat všechny sociální služby, které jsou pro klienty potřebné, ale v tomto případě by pracovníci NZDM měli být schopni odkázat je na jiné služby nebo odborníky, kteří nabízejí jimi požadované služby, a nejinak tomu je i v případě doučování.

2 Cíl práce a výzkumné otázky

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zjistit, jak pracovníci, popř. dobrovolníci vybraných nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v Jihočeském kraji hodnotí doučování, které v rámci svých služeb poskytují. Dílčím cílem je na základě výsledků vytvořit doporučení pro další rozvoj doučování v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež.

2.2 Výzkumné otázky

1. Jak je doučování ve vybraných nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež v Jihočeském kraji realizováno?
2. V čem pracovníci, popř. dobrovolníci vybraných nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v Jihočeském kraji spatřují slabé stránky v programu doučování?
3. Co by pracovníci, popř. dobrovolníci vybraných nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v Jihočeském kraji potřebovali změnit, aby bylo doučování efektivnější?

3 Metodika

3.1 Použitá metodika

Pro účely výzkumu práce byl použit kvalitativní přístup sběru dat, jehož cílem bylo zprostředkovat možnost poznání a pochopení zkoumané problematiky v přirozeném prostředí, jak popisuje např. Kutnohorská (2009).

Sběr dat byl realizován pomocí techniky polostrukturovaného rozhovoru. Tento typ rozhovoru má tu výhodu, že je možné během získávání dat měnit pořadí jednotlivých okruhů, klást doplňující otázky, aby si výzkumník ověřil, zda sdělené informace správně pochopil, a také vytváří prostor pro informanty, aby se mohli více rozmluvit, jak uvádí např. Miovský (2006). Otázky polostrukturovaného rozhovoru byly vytvořeny tak, aby jejich zodpovězením došlo zároveň i k zodpovězení otázek výzkumných, případně aby v situaci odklonění se od tématu pomohly v návratu ke stanovené problematice. Scénář rozhovoru je k dispozici v příloze č. 1 bakalářské práce.

3.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl vytvořen prostým záměrným výběrem, který si vybírá takové potenciální účastníky, kteří splňují výzkumníkem zvolné kritérium a současně s účastí na výzkumu souhlasí, jak popisuje např. Miovský (2006). Kritériem pro začlenění komunikačního partnera do výzkumného souboru byla alespoň roční osobní zkušenost s doučováním v rámci NZDM.

Při výběru jednotlivých NZDM bylo využito služby vyhledávání Registru poskytovatelů sociálních služeb. Po zadání kritéria nízkoprahového zařízení pro děti a mládež a kritéria Jihočeského kraje Registr poskytovatelů sociálních služeb vygeneroval devatenáct NZDM. Bylo osloveno náhodně pět NZDM. Celkem se na výzkumu podílelo dvanáct komunikačních partnerů ze čtyř NZDM ze čtyř různých měst. Jednalo se o pracovníky NZDM – o sociální pracovníky a pracovníky v sociálních službách, a o jednoho dobrovolníka, který v rámci NZDM doučuje jednoho konkrétního klienta.

3.3 Realizace výzkumu

Výzkum byl realizován v měsíci únor 2022. Komunikační partneři byli požádáni o spolupráci na výzkumu formálně zasláním mailu na pracovní, v případě dobrovolníka na osobní e-mailové adresy. Takto bylo osloveno pět nízkoprahových zařízení pro děti a

mládež v Jihočeském kraji. Následně došlo ke stanovení termínu realizace rozhovorů. Z důvodu aktuální pandemické situace bylo informantům nabídnuto i spojení online. Tuto možnost využilo devět komunikačních partnerů, se zbylými byl rozhovor proveden osobně. Osobní rozhovory probíhaly v prostorách NZDM v čase, kdy nebylo otevřeno pro klienty. Rozhovory trvaly v průměru okolo 20 minut, byly nahrávány na mobilní telefon, případně byly některé odpovědi zaznamenávány formou poznámek na papír. Poté byly rozhovory znovu vypořaděny ze záznamu a přepsány do textové podoby.

3.4 *Způsob vyhodnocení dat*

Data do výzkumu byla získána pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory byly nahrávány na mobilní telefon a posléze pro větší přehlednost přepsány do textové podoby. K vyhodnocení dat bylo využito otevřeného kódování, aby, jak uvádí Kutnohorská (2009), došlo k pojmenování a utřídění pojmů. Následně byla data zpracována pomocí kategorizace dat, která pomohla získaná data zredukovat a zobrazit v jednotlivých kategoriích, jak popisuje např. Hendl (2016).

3.5 *Etika výzkumu*

I v této bakalářské práci bylo dbáno na dodržování etických zásad, které ve své publikaci definuje Miovský (2006). V rámci dodržení pravidla souhlasu s účastí na výzkumu byl vždy komunikačním partnerům předložen informovaný souhlas, ve kterém je zakotveno, že účast na výzkumu je zcela dobrovolná na základě výzkumníkem poskytnutých informací o cílech, metodách a postupech výzkumu. Dále je zde stanoveno, že zpracování dat je zcela anonymní, aby nedošlo ke zneužití osobních údajů. Z důvodu zachování anonymity jsou komunikační partneři označeni zkratkou KP1-12 a jednotlivá NZDM zkratkou NZDM1-4. Na to navazuje další pravidlo, a sice že nesmí dojít k jakémukoli újmě účastníků výzkumu. Tyto požadavky byly splněny tím, že se jednalo o čistě anonymní výzkum, nikde nejsou uvedena jména komunikačních partnerů, a informanti měli možnost kdykoli od účasti na výzkumu ustoupit.

Poté, co potenciální účastníci výzkumu měli vždy dostatek času si v klidu projít náležitosti informovaného souhlasu, případně jim byly jasně a srozumitelně zodpovězeny otázky týkající se ochrany osobních údajů, se podpisem informovaného souhlasu stali komunikačními partnery výzkumu pro účely této práce. Informovaný souhlas je k dispozici v příloze č. 2 bakalářské práce.

4 Výsledky

Tato kapitola je věnována výsledkům výzkumu. Zjištěná data z rozhovorů s komunikačními partnery byla zakódována a následně shrnuta do šesti kategorií. Pro větší přehlednost jsou kategorie zaneseny do jednoduchých schémat, která byla vytvořena v programu Atlas.ti. Schémata jsou posléze okomentována. Kategorie jsou následující:

- doučující,
- klienti využívající službu doučování,
- realizace doučování,
- efektivnost doučování,
- slabé stránky v doučování,
- ideální stav.

4.1 Charakteristika výzkumného souboru

Tabulka č. 1: Charakteristika výzkumného souboru

	NZDM	Pohlaví	Pracovní pozice
KP1	NZDM1	Muž	Sociální pracovník
KP2	NZDM1	Žena	Sociální pracovník
KP3	NZDM2	Žena	Sociální pracovník
KP4	NZDM2	Žena	Sociální pracovník
KP5	NZDM2	Žena	Dobrovolník
KP6	NZDM3	Muž	Sociální pracovník
KP7	NZDM4	Žena	Sociální pracovník
KP8	NZDM4	Žena	Pracovník v sociálních službách
KP9	NZDM4	Žena	Pracovník v sociálních službách
KP10	NZDM4	Žena	Sociální pracovník
KP11	NZDM4	Žena	Sociální pracovník
KP12	NZDM4	Žena	Sociální pracovník

Zdroj: vlastní výzkum

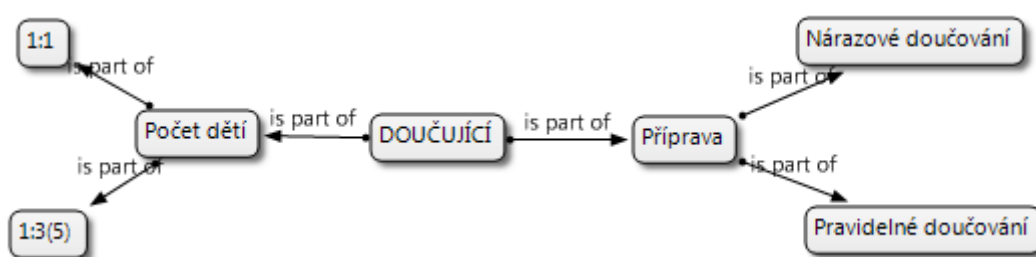
Tabulka č. 1 ukazuje, že se do výzkumu zapojilo dvanáct komunikačních partnerů ze čtyř NZDM – deset žen a dva muži. Pro větší přehlednost je dále v textu používán pouze mužský rod. Dále z tabulky vyplývá, že se jednalo o sociální pracovníky, pracovníky v sociálních službách a o jednoho dobrovolníka. Kritériem pro začlenění komunikačního partnera do výzkumného souboru byla alespoň roční zkušenost s doučováním v rámci NZDM. Ze získaných dat taktéž vyplývá, že doučování v NZDM

může provádět také externista, jako tomu bylo např. u NZDM2. Na toto téma komunikační partner KP3 uvedl, že: „V minulém roce jsem do NZDM chodila pouze doučovat. Až později jsem nastoupila na pozici sociálního pracovníka, ale doučuji klienty i nadále.“ V některých případech jsou klienti NZDM občas doučováni také praktikanty středních a vysokých škol nebo vyšších odborných škol se zaměřením na pedagogiku nebo na sociální obory, kteří jsou na stáži v daném NZDM.

4.2 Interpretace výsledků formou kategorií

Kategorie 1 - Doučující

Schéma č. 1: Doučující

Zdroj: vlastní výzkum

Ze schématu lze vyčíst, že doučování v NZDM může probíhat individuálně ale i skupinově. Komunikační partneři se shodli na tom, že ideálním stavem pro doučování klientů NZDM je varianta 1:1, tedy jeden doučující na jedno dítě. Pozornost doučovatele je tak stoprocentně věnována jenom jednomu konkrétnímu dítěti, a to není rozptylováno ostatními dětmi. Většinou se ale stává, že je o doučování velký zájem, který by při uplatnění této varianty nemohl být dostatečně pokryt, a proto je doučováno více dětí najednou. V těchto případech je zde snaha seskupit děti ze stejných tříd nebo ročníků do jedné doučovací skupiny, aby se práce ulehčila jak lektorovi, tak i dětem, které mohou využít možnosti spolupráce se svými vrstevníky. Komunikační partner KP8 říká, že: „Když nastane situace, že jeden lektor doučuje více klientů najednou, snažíme se dávat do skupin klienty ze stejných ročníků, aby byla výuka efektivnější.“ Komunikační partner KP12 dodává, že v případě, že klienti ze stejných tříd nechodí společně, ale spíše po sobě (jak se často stává), je zde snaha, aby doučující využíval alespoň stejné zadání. NZDM2 a NZDM3 tento způsob doučování nepraktikují, drží se ideální metody jeden doučující na jedno dítě. V ostatních případech je skupinové doučování

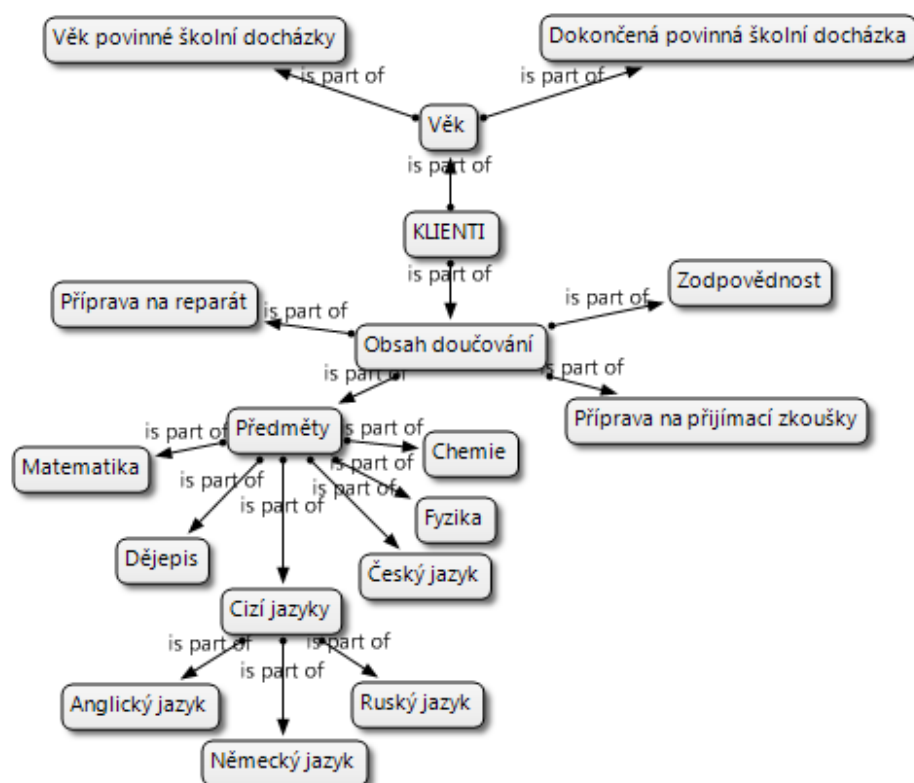
realizováno v bilanci jeden doučující na tři děti, maximálně pět, ale to se jedná spíše o výjimky.

Doučovatelé věnují čas přípravě na doučování podle toho, zda se jedná o doučování nárazové nebo pravidelné. V případě první varianty je příprava na doučování prakticky nemožná. Klient přijde s jistou zakázkou za doučujícím, např. chce pomoci s domácím úkolem nebo připravit na test a ukáže doučujícímu, s čím přesně chce poradit. Ten tak nemá moc prostoru hledat si případné další informace. Často to ale v těchto případech není potřeba vzhledem k tomu, že se většinou jedná o látku základní školy, jež je doučovatelům známá. Takto to vnímá i komunikační partner KP5: *„Většinou nevím, co si dítě přinese, takže se na to nemůžu dopředu připravit. Často to není třeba, protože je to látka základní školy.“* Pokud mají nějaké nejasnosti, využívají internet k vyhledávání informací, různých tematických videí nebo cvičení. V případě, že je s klientem realizováno pravidelné doučování, si doučující připravují různé materiály, cvičení nebo pomůcky již před hodinou. V NZDM4 pracovníci také vytvářejí pracovní listy pro své klienty na základě jejich potřeb. Komunikační partner KP12 dodává, že se v jejich NZDM snaží doplňovat si vzdělání v oblasti pedagogiky, a také si kupují licence pro používání různých pedagogických programů.

Kategorie 2 - Klienti využívající službu doučování

Ze schématu č. 2 vyplývá, že obsah doučování je velmi různorodý. Komunikační partneři se shodli na tom, že klienti nejčastěji potřebují doučování z matematiky, českého jazyka a z cizích jazyků, kam řadí především jazyk anglický, německý a podle komunikačního partnera KP12 také jazyk ruský. Dále se jedná o doučování z chemie, fyziky nebo dějepisu, ale v těchto případech jde spíše o pomoc s vytvářením referátů, případně o jednorázovou přípravu na test. V případě, že klient má více předmětů nebo domácích úkolů, se kterými potřebuje pomoci, stanoví si žák s doučujícím priority ohledně toho, v čem potřebuje největší podporu. Komunikační partneři KP3, KP4 a KP12 pomáhají také klientům s přípravou na reparační a přijímací zkoušky na střední školy. Pravidelné doučování přináší ještě jeden skrytý pozitivní aspekt obsahu doučování, a sice učení klienta zodpovědnosti, aby si hlídal stanovený čas, na který je domluven se svým doučujícím, aby chodil včas, případně aby se z doučování řádně omluvil.

Schéma č. 2: Klienti využívající službu doučování

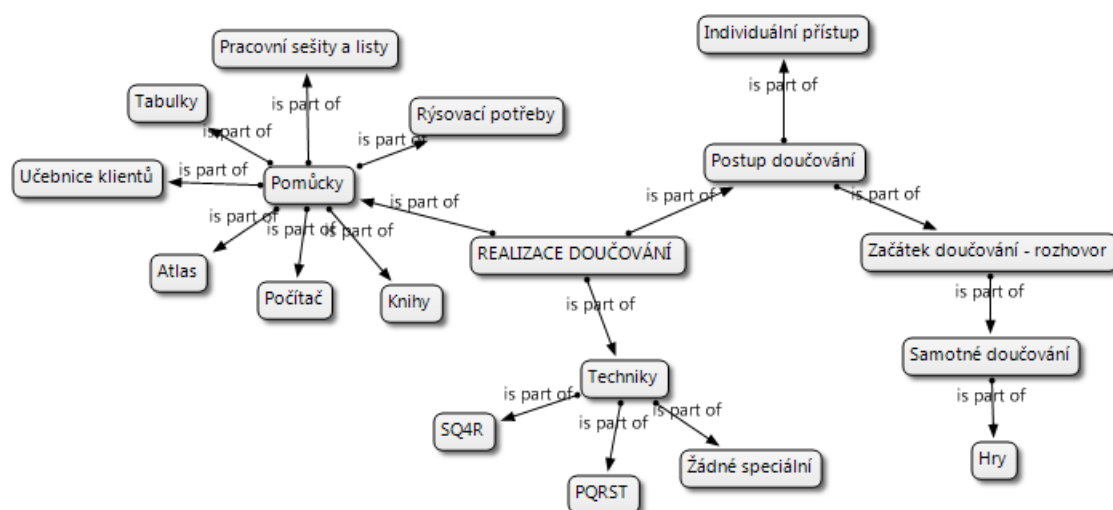
Zdroj: vlastní výzkum

Ze schématu č. 2 lze také vyčíst, že věk klientů, kterým je doučování poskytováno, se člení na dvě skupiny. Klienti, kteří plní povinnou školní docházku na základní škole, a klienti, kteří povinnou školní docházku již ukončili, ale dále studují. Ve většině případů jsou doučování klienti z první skupiny, kteří navštěvují základní školy. Jedná se tedy o věkové rozmezí od 6 do 15/16 let. Komunikační partneři nabízejí doučování (pravidelné i jednorázové) klientům, kteří spadají do věkové cílové skupiny, kterou má jejich NZDM stanovenou. Např. NZDM2 má věkovou hranici nastavenou od 12 do 26 let, a tudíž je doučování nabízeno pouze těm klientům, kteří spadají do této věkové kategorie. KP3: „*Spodní hranice věku doučovaných se shoduje se spodní hranicí cílové skupiny, tedy 12 let. Nejstarší klienti jsou pak na středním odborném učilišti, takže maximálně 19 let.*“ Skupina klientů, kteří již mají splněnou povinnou školní docházku, není tak velká. Děti, které do NZDM docházejí, často se splněním této povinnosti ukončí svoji školní docházku, a tudíž služby doučování již dále nevyužívají. Ale jsou i klienti, kteří ve studiu pokračují na střední škole nebo na středním odborném učilišti. V těchto případech jim může být doučování poskytováno i nadále, ale jedná se spíše o

jednorázovou pomoc např. s referátem, přípravou na test nebo i reparátem. Starší klienti přicházejí do NZDM kvůli doučování spíše nárazově, vždy mají jasně stanovenou potřebu a zakázku. Tyto situace ovšem nejsou tak časté.

Kategorie 3 - Realizace doučování

Schéma č. 3: Realizace doučování

Zdroj: vlastní výzkum

Jak lze vyčíst ze schématu č. 3, doučování se neobejde bez pomůcek. Většina komunikačních partnerů používá při doučování počítač. Snaží se vést děti k tomu, aby byly schopny najít si informace na internetu samy. Komunikační partner KP8 k tomuto uvádí: „*Motivujeme klienty k tomu, aby se snažili nejprve najít řešení nebo informace sami. Podle toho, jak jim to jde, přichází na řadu naše pomoc.*“ Mezi další využívané pomůcky informanti zařadili především rýsovací potřeby, pracovní sešity, pracovní listy, knihy, tabulky, atlas apod. Doučující se snaží vybírat pomůcky, které nejsou pro děti okoukané ze školy, a tak upoutají jejich pozornost. Většinou jsou komunikační partneři rádi, když si dítě přinese na hodinu doučování vlastní učebnice, aby měli představu o tom, co přesně děti ve škole probírají. Často také prokládají učení počítačovými nebo deskovými hrami, většinou vzdělávacími. V NZDM4 vytvářejí doučovatelé pro klienty také pracovní listy s danou probíranou látkou, které jsou uzpůsobené jejich potřebám.

Většina komunikačních partnerů nepoužívá během doučování žádné speciální techniky. Často se na začátku doptávají na to, co si dítě zapamatovalo z minula. Zaměřují se na

opakování látky a také na lidskou a kamarádkou formu doučování. V NZDM4 využívají techniky, které vycházejí ze zahraničních zkušeností s názvem SQ4R a PQIRST, které komunikační partneři vysvětlují tak, že se doučující zaměřuje na přehled látky a čtení, pokládá dítěti otázky na zvolené téma, opakuje s ním probranou látku a případně ho z ní vyzkouší. Komunikační partner KP12 dodává: *„V rámci některých jiných aktivit v klubu mohou klienti shlédnout a prožít poznatky v praxi, využít své dovednosti a vědomosti, např. u vaření – převody jednotek, čtení receptů apod.“*

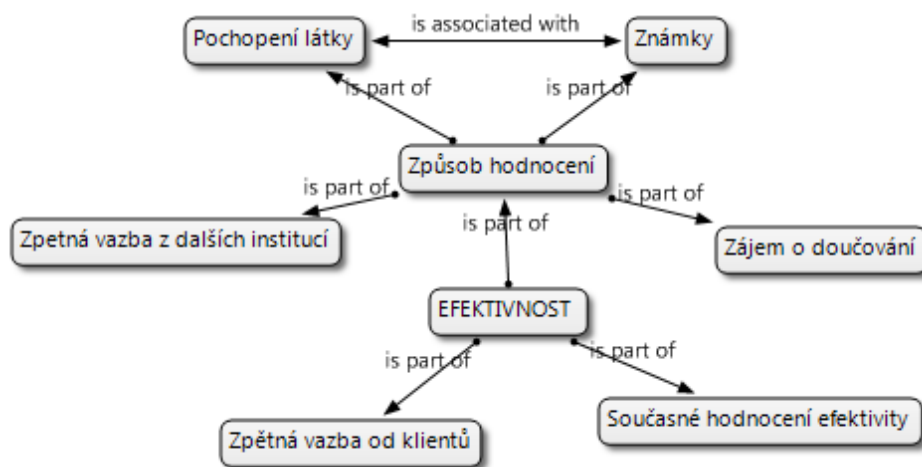
Proces doučování není nijak přesně stanoven. Vše se odvíjí od individuality klienta, jeho potřeb a zakázky. Zda chce pomoci pouze s domácím úkolem, přípravou na test nebo zkoušení, nebo chodí na doučování pravidelné. Klienti často chodí ze školy rovnou do NZDM, kde proběhne doučování, a poté jdou na klub bavit se s ostatními. Většina komunikačních partnerů začíná doučování rozhovorem s dítětem, aby navodili příjemnější atmosféru než ve škole, a také, aby zjistili, s čím dítě potřebuje pomoci. K tomu komunikační partner KP3 dodává: *„I během doučování jsme sociálními pracovníky, takže se stává, že se část hodiny věnuje například nepříznivé životní situaci klienta nebo konkrétně problémům ve škole.“* Někdy nastane situace, kdy klienti předpokládají, že daný úkol za ně vyřeší sám doučující. V těchto případech se dítě musí přesvědčit a motivovat, aby na zadaném úkolu zapracovalo samo. Poté se přejde k samotnému doučování, dělají se domácí úkoly ze školy, procvičování probírané látky, čte se, případně se simulují písemné nebo ústní zkoušení ve škole. Doučování často také prokládají různými hrami, naučnými i čistě jen zábavnými pro oddech od učení. Doučující se snaží, aby učení v NZDM bylo pro děti zábavné, a neztrácely tak motivaci v něm pokračovat. Komunikační partner KP7 dodává: *„Snažíme se klientům předat co nejvíce motivace k učení a sebedůvěru, že látce rozumí.“*

Kategorie 4 – Efektivnost doučování

Ze schématu č. 4 je patrné, že se komunikační partneři shodli na tom, že efektivnost poskytovaného doučování hodnotí buďto podle pochopení probírané látky nebo podle známek ze školy. Ve většině případů ale informanti často dodávali, že pochopení látky a výsledná známka jde vždy ruku v ruce, a tudíž to nelze takto oddělovat. Komunikační partner KP10 tvrdí, že: *„Pokud dítě pochopí základy látky, tak většinou nemá problém s tím, co na látku navazuje.“* Pouze NZDM1 hodnotí výsledky doučování jenom na základě známek. Informant KP3 také dodává, že doučování považuje za efektivní,

pokud se dítě po několika nahodilých hodinách doučování (např. se může jednat o pomoc s domácím úkolem) samo začne zajímat o pravidelné doučování. Komunikační partner KP8 hodnotí efektivnost doučování také podle zpětné vazby ze strany škol. S tím souhlasí i komunikační partner KP12, který dodává, že má zpětnou vazbu na průběh doučování jak od škol, tak i od OSPOD. Většina komunikačních partnerů se shodla na tom, že efektivitu hodnotí mimo pochopení látky a známek ve škole také podle toho, že je o doučování velký zájem ze strany dětí.

Schéma č. 4: Efektivnost doučování

Zdroj: vlastní výzkum

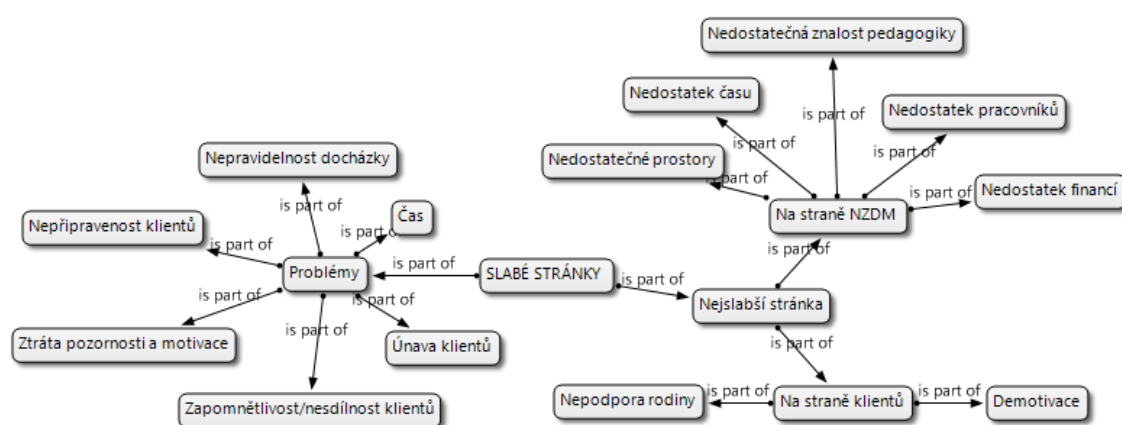
V současné době hodnotí komunikační partneři efektivitu doučování kladně. Zmiňovali také, že o doučování bylo a je velký zájem z důvodu epidemie covidu-19. Děti často potřebovaly pomoci s distanční výukou a s domácími úkoly, které jim byly ve škole zadávány jako náhrada za prezenční výuku ve škole. Výjimkou v kladném hodnocení jsou komunikační partneři KP4 a KP5, kteří nevnímají potenciál doučování jako naplněný. Komunikační partner KP4 vnímá doučování spíše jako jednorázovou pomoc s úkoly, protože na poskytování dlouhodobého doučování nemají kapacitu. Komunikační partner KP5 z pozice dobrovolníka vnímá doučování jako prostředek, jak si klient může vylepšit známky ve škole, příp. snížit stres, který na žáky ze škol dopadá. „Děti si často zlepší známky, ale jejich vztah ke škole se nijak nezlepší. Nemám pocit, že by to mělo dlouhodobý dopad.“

Všichni informanti se shodli na tom, že zpětná vazba od klientů je pozitivní. Klienti oceňují jiný, více kamarádský přístup během doučování. Několik komunikačních

partnerů také zmínilo, že se děti rády poté před nimi vytahují, že si zlepšily známky ve škole. Na zpětnou vazbu od klientů na doučování, ale i na jiné služby, které jsou jim v NZDM poskytovány, jsou v prostorách NZDM umístěny schránky přání a stížností, kam mohou klienti vhadzovat své postřehy anonymně. Ale je zde samozřejmě také možnost slovního vyjádření konstruktivní kritiky. Jako důkaz, že klienti doučování hodnotí kladně, vnímají komunikační partneři také to, že je o doučování pořád zájem, a to často takový, že nelze na poptávku odpovědět dostatečnou časovou a kapacitní nabídkou, a také to, že klienti doporučují doučování v NZDM svým kamarádům. Komunikační partner KP1: „Od klientů máme kladnou zpětnou vazbu. Stále se nám vrací s dalšími podklady na další doučování. Dále se pak před námi chvástají o svých vylepšených známkách.“

Kategorie 5 – Slabé stránky v doučování

Schéma č. 5: Slabé stránky v doučování

Zdroj: vlastní výzkum

Ze schématu č. 5 vyplývá, že doučování v NZDM má několik mezer. Většina informantů se shodla na tom, že děti často chodí na doučování nepřipravené, nepřinesou si žádné učebnice nebo pracovní sešity, a tak nakonec neví, s čím přesně potřebují poradit. Často se vymlouvají na to, že si učebnice domů nenesí a nechávají si je ve skříňkách ve škole. Také se často stává, že neřeknou doučujícímu o všech úkolech nebo testech, které je čekají. Poté dostanou špatnou známku, čemuž by se dalo větší sdílností předejít. V rámci dlouhodobého doučování se také potýkají s tím, že klient přijde pozdě nebo nepřijde vůbec. Jako problém vidí komunikační partneři také to, že děti snadno ztrácí během doučování pozornost a motivaci, protože přijdou ze školy unavení, a už

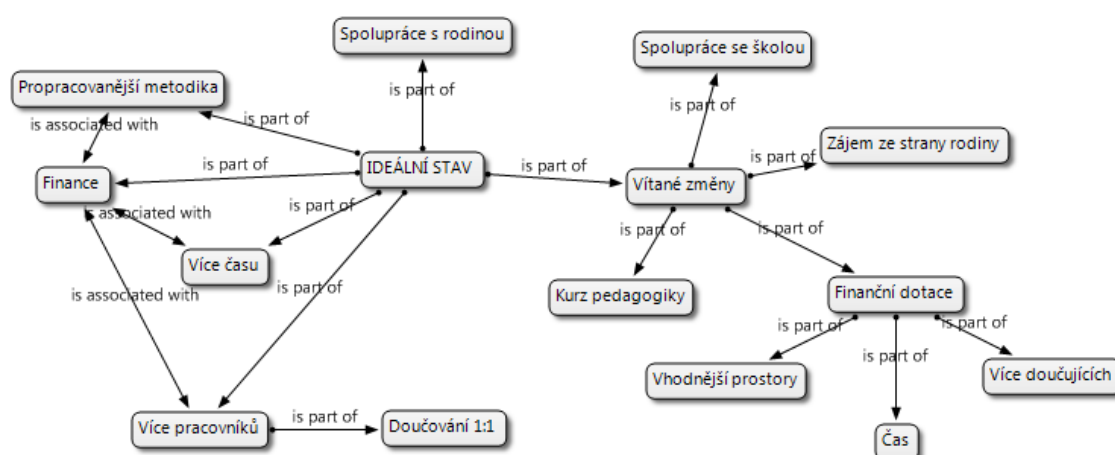
nemají chuť se zase učit. S tím také souvisí propojenost doučování s ostatními službami NZDM, včetně samotného pobytu v něm a volnočasových aktivit, které klub nabízí. Někdy tak dochází k tomu, že se klienti, kteří přišli na doučování, chtějí vyhnout svým školním povinnostem a hned se začít bavit s ostatními, nebo se rozčilují, že někdo si úkoly dělat musí a někdo ne. Také čas někdy hovoří proti doučujícím, kdy nemohou pokrýt veškerou poptávku po doučování, případně když doučování provádí sociální pracovník, který tak bere čas sociální práci. K tomuto problému komunikační partner KP4 dodává, že: „*Zároveň víme, že klienti na placené doučování nemají finance, a jsme tak snad jediní, kdo jim s učivem může pomoci.*“

Komunikační partneři vnímají nejslabší stránky v doučování jak na straně klientů, tak na straně NZDM. V prvním případě se jedná o demotivaci dětí, a to především ze strany rodiny. Rodiče klientů, kteří chodí na doučování do NZDM, mají převážně nízké vzdělání, a nejsou tak schopni pomoci svým dětem s jejich školními povinnostmi. Ale dochází z jejich strany i k tomu, že záměrně demotivují své děti, že škola v jejich životě nemá významnou roli. Informant KP12 přímo uvádí: „*Setkala jsem se v rodině i se zavrhováním dítěte se zájmem o školu a výuku, předhazováním, k čemu mu škola bude.*“ Klienti také mohou ztrácet motivaci z toho důvodu, že výsledky doučování nejsou vidět hned. Děti, které docházejí do NZDM na doučování, často nemají vzdělání nastaveno jako svou prioritu, a tak je jejich motivace k plnění si svých školních povinností velmi nízká. Stává se také, že je klient demotivován svými kamarády. Nechá se strhnout ostatními, nechce se zájmem o školu a doučování vybočovat z řady, a tak se přestane o doučování zajímat nebo mu začne připadat zbytečné.

V rámci nejslabších stránek na straně NZDM se jedná především o nedostatek financí na zajištění služby doučování. Komunikační partneři z NZDM2 se shodují, že jako největší problém vidí to, že doučování může být financováno pouze z konkrétních projektů, které se na doučování zaměřují. Pokud NZDM takto peníze nezíská, probíhá doučování pouze klíčovými sociálními pracovníky, kteří ale na poskytování této služby nemají dostatek času, a kapacita je tak natěsně omezena. Ostatní problémy, které jsou na straně NZDM, opět vycházejí z nedostatečného finančního zajištění doučování – nevhodné prostory, nedostatek pracovníků a tím i nedostatek času. Pouze komunikační partner KP6 vidí největší slabou stránku v poskytování doučování mimo finance, a sice v nedostatečné znalosti pedagogiky na straně pracovníků.

Kategorie 6 – Ideální stav

Schéma č. 6: Ideální stav

Zdroj: vlastní výzkum

Odpovědi komunikačních partnerů na to, jak by podle nich měl vypadat ideální stav v poskytování doučování klientům NZDM, se liší v závislosti na tom, jaké spatřují v této službě slabé stránky, a co je pro ně největší problém, jak ukazuje schéma č. 6. V zásadě se dají rozdělit do dvou skupin – finance a větší spolupráce s rodinou. Ta je podle několika informantů zásadní. Tak to vnímá i komunikační partner KP7: „*Naše služba je zcela anonymní, ale věřím, že větší kontakt s rodiči klientů by měl vůči dětem a doučování přínosný efekt. Rodiče by se více zapojili do doučování a života svých dětí.*“ Často se totiž setkávají s tím, že rodina děti ve vzdělávání nepodporuje, a tudíž ani v doučování v NZDM. V tom případě pak ale děti ztrácejí motivaci a nechtějí na doučování docházet. Doučující by ocenili, kdyby doučování v NZDM bylo opravdu dobrovolné, ne aby ho děti braly jako svoji povinnost, která jim byla v některých případech uložena od školy nebo OSPOD. V těchto situacích se klienti pak často bouří, na doučování chodí neradi, čímž se snižuje i efektivita samotného doučování. Komunikační partner KP3 v této souvislosti zmiňuje, že je možné v jejich NZDM uzavřít trojdohodu, příp. čtyřdohodu mezi NZDM, klientem, rodiči a OSPOD. Tyto strany pak mají se souhlasem klienta právo na sdělování informací o průběhu doučování.

Druhou velkou skupinou jsou finance. Více peněz, které by se investovaly do doučování v NZDM, by znamenalo více pracovníků, popř. externí učitele, více času, zajištění

propracovanější metodiky pro doučovatele a také vybavenější prostory přizpůsobené doučování. Mohlo by tak docházet k doučování metodou jeden na jednoho, kterou vidí všichni komunikační partneři jako nejefektivnější, neboť pozornost doučovatele je věnována jednomu konkrétnímu klientovi, jeho potřebám a zájmům, a naopak klient se plně soustředí na svého lektora a není rozptylován dalšími dětmi. Komunikační partner KP5 z pozice dobrovolníka hodnotí podmínky pro poskytování doučování v NZDM adekvátní.

Změny, které by komunikační partneři uvítali, aby došlo ke zlepšení těchto slabých stránek, se týkají především zvýšeného zájmu rodiny klienta o jeho vzdělávání a přenastavení jejich postoje k učení v tom směru, že je důležité v jejich životě i v životě jejich dětí. Spolupráce NZDM s rodiči klienta by podle komunikačního partnera KP12 mohla napomoci tomu, aby došlo k vytvoření podnětnějšího prostředí a podmínek pro učení jejich dítěte. Dále by doučující uvítali větší spolupráci se školami svých klientů a provázanost s dalšími organizacemi, které zasahují do života klienta, mimo jiné také OSPOD. Komunikační partner KP6 by ocenil, kdyby doučující prošli kurzem zaměřeným na pedagogickou práci s uživateli NZDM. A v neposlední řadě by informanti uvítali větší finanční obnos investovaný do doučování, který by zajistil vhodnější prostory pro doučování, více pracovníků, popř. externích vyučujících, čímž by se vyřešil i problém omezeného množství času. Takto to vidí např. komunikační partner KP3: *„Nejvíce by nám pomohlo získat finance na projekt doučování, aby do zařízení docházeli externí vyučující.“* Vytvoření vhodného prostředí pro učení je důležitou predispozicí efektivního doučování. Prostory by měly být dostatečně velké, vybavené potřebnými pomůckami, přičemž především by měly být oddělené tak, aby klienti, kteří přišli do NZDM na doučování, měli dostatečný klid a prostor pro učení, a nebyli rušeni ostatními klienty, kteří tráví svůj volný čas na klubu.

5 Diskuse

Tato bakalářská práce je zaměřena na doučování v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež. Cílem bylo zjistit, jak pracovníci, popř. dobrovolníci vybraných nízkoprahových zařízení pro děti a mládež hodnotí doučování, které v rámci svých služeb poskytují. Současně bylo cílem práce na základě zjištěných dat vytvořit doporučení pro další rozvoj doučování v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež. Tato kapitola je věnována porovnání zjištěných dat s odbornou literaturou, které je doplněno o moje subjektivní názory a také o mé zkušenosti s doučováním jak v NZDM, tak i mimo něj.

Téma doučování v NZDM jsem si zvolila právě kvůli mé zkušenosti s doučováním. Během mé praxe v NZDM, kde jsem posléze byla i zaměstnána na dohodu o provedení práce na několik měsíců, jsem měla možnost doučovat několik klientů – pravidelně i nárazově. Během této zkušenosti jsem diskutovala na téma doučování se sociálními pracovníci, které taktéž doučovaly klienty, kterým dělaly klíčové pracovníky, a také s vedoucím NZDM, který mi poskytl vhled do problematiky doučování z hlediska finančního zajištění a legislativního ukotvení. Během výzkumu bylo zjištěno, že o doučování je v NZDM velký zájem – ze strany klientů, rodičů, škol a v některých případech i OSPOD. To vyplývá i z mých zkušeností. Potřebná data byla získána pomocí polostrukturovaných rozhovorů s pracovníky a jedním dobrovolníkem, kteří doučují v rámci NZDM. Rozhovory byly realizovány přímo v prostorách NZDM, nebo proběhly online. Data byla posléze zpracována pomocí metody kategorizace dat, kdy bylo vytvořeno celkem šest kategorií.

Doučování jeden na jednoho

Na otázku ideálního stavu počtu dětí na jednoho doučovatele odpovídají získaná data jednoznačně – jedná se o stav jeden na jednoho. V této situaci je čas doučovatele vyhrazen pro jednoho konkrétního klienta. Je mu tak věnována veškerá pozornost doučujícího, a to platí i naopak – klient se soustředí pouze na svého lektora a není rozptylován dalšími dětmi. Takový koncept je nastaven i v dobrovolnickém programu Člověka v tísni (Doučování – Člověk v tísni, 2022), kde spárují vždy jednoho dobrovolníka s jedním dítětem. Na základě mých zkušeností s doučováním musím s tímto konceptem souhlasit. Soustředění se na potřeby jednoho dítěte namísto několika najednou je efektivnější jak pro klienta, tak pro samotného doučovatele. S tím pak

souvisí i vytvoření bezpečného klimatu během doučování, tak aby se dítě během učení cítilo komfortně (Bedřichová et al., 2014). Podle autorky ve chvíli, kdy je dosaženo této podmínky, je dítě schopno přijmout zpětnou vazbu, příp. kritiku od svého lektora.

Techniky PQRSST a SQ4R

Během rozhovorů s komunikačními partnery vyšlo najevo, že někteří z nich používají techniky SQ4R a PQRSST. Název techniky SQ4R se skládá ze slov survey, question, read, reflect, recite a review – v překladu prozkoumání, otázka, čtení, přemýšlení, hlasité opakování, rekapitulace (SQ4R Reading System..., 2022). Myslím si, že překlad těchto slov je zcela jednoznačný. Technika PQRSST je založena na podobném principu. Jednotlivá písmena značí slova preview, question, read, summary a test – česky přehled (globální představa o tématu), otázka, čtení, shrnutí a test (Černá, Černý, 2011). O těchto technikách učení jsem slyšela během výzkumu poprvé. Osobně je mi bližší první ze jmenovaných technik. Myslím si, že slovo „test“ nebo jakákoli jiná forma zkoušení v technice druhé může být pro děti odpuzující. Z osobních zkušeností vím, a ze získaných dat vyplývá, že to tak vidí i komunikační partneři, že je dobré proložit učení hlavně s mladšími dětmi nějakou hrou, ať už vzdělávací nebo čistě oddechovou. To už ale ve výše zmíněných technikách zakomponováno není.

V rámci doučování v NZDM nejde o učení jako takové, jedná se spíše o doplňkovou službu, která je často klientům poskytována pracovníky NZDM, kteří nemají pedagogické vzdělání. Zamýšlím se tak nad tím, že by bylo vhodné mít sestavenou ucelenou metodiku, jak děti v NZDM doučovat. Např. v rámci dobrovolnického programu organizace Člověk v tísni, který se na doučování zaměřuje, byla vytvořena publikace s názvem Dobrovolníkův průvodce doučováním v rodinách (Bedřichová et al., 2014), kde můžeme najít různá doporučení, např. jak lze doučovat český jazyk a matematiku, jak využít pohybu při učení nebo jak lze do doučování zakomponovat metodu kritického myšlení. Myslím si, že podpora v podobě takovéto příručky by byla užitečná i v NZDM.

Nedostatečná znalost pedagogiky

S předchozí problematikou pak souvisí fakt, na který sice upozornil pouze jeden komunikační partner, ale je jistě zcela na místě věnovat mu větší pozornost. Doučování v NZDM často provádějí sociální pracovníci, pracovníci v sociálních službách nebo

dobrovolníci, kteří nemají pedagogické vzdělání. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů stanovuje, jaké odborné způsobilosti musí člověk dosáhnout, aby mohl vykonávat činnosti jednotlivých pedagogických pracovníků. Tento zákon dále ustanovuje, že za pedagogického pracovníka je považován i zaměstnanec, který vykonává pedagogickou činnost v zařízení sociálních služeb. Nicméně o doučování se zákon dále nezmiňuje. Nemyslím si, že by bylo v rámci doučování nutné absolvovat pedagogické vzdělání na úrovni učitele jako takového, a také předpokládám, že pochopení látky základní školy, se kterou většinou klienti vyhledají doučování v NZDM, není pro pracovníky ani dobrovolníky velkou překážkou. Rozhodně by ale stálo za zvážení absolvování různých kurzů – např. v oblasti jak pracovat s nespolupracujícím dítětem, jak motivovat dítě k učení nebo jak zapojit do doučování více smyslů, aby bylo pro dítě zajímavější.

Finance a nedostatečná opora v zákoně

Velkým problémem v poskytování doučování v rámci NZDM je už jeho samotné zajištění. Komunikační partneři se shodli na tom, a já s tím také souhlasím, že o doučování mají klienti velký zájem, ale slabou stránkou je nedostatek financí. Tento problém vyplývá ze samotného definování NZDM a jejich činností v zákoně č. 108/2006, Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, kde je stanoveno, že NZDM poskytují mimo jiné i výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti. To pak blíže upřesňuje vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách jako aktivity, které se zaměřují na společensky přijatelné trávení volného času, na nepedagogickou práci s dětmi, osvojování si motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností a vytvoření vhodných podmínek pro odpovídající vzdělávání. O doučování jako takovém se specifikace nezmiňuje. Díky tomu tak doučování není součástí dotačních titulů, a tak na něj musejí NZDM shánět finanční prostředky od různých nadací a sponzorů. Východiskem by mohla být úprava výše zmiňovaného zákona a vyhlášky, ale tato představa je zatím idealistická.

Spolupráce s rodinou – ztráta anonymity?

Z mého výzkumu vzešel jeden kontroverzní fakt, a sice že komunikační partneři by ocenili v rámci doučování větší spolupráci s rodiči klientů. Předpokládají, že zapojení rodičů do tohoto procesu by mělo efektivní dopad na motivaci klientů, kdy by tímto způsobem mohlo dojít k jejímu zvýšení. Rodiče by se více zajímali o vzdělání svých

dětí, a samotní by tak měli možnost změnit pohled na vzdělávání jako takové, své i svých dětí. Dítě by tak mělo vzor v motivovaných rodičích, a dá se předpokládat, že by si osvojily stejný přístup. Ale právě tady narážíme na velice důležitou a ze zákona danou překážku, a tou je anonymita klienta. Pokud je přáním klienta zůstat v anonymitě, tedy nesdělovat o sobě žádné osobní informace, které nechce, aby pracovníci NZDM věděli, musí být toto jeho přání respektováno (Pojmosloví..., 2008). Dle tohoto dokumentu musí být dokumentace, která se klienta týká, vedena pouze s jeho souhlasem a klient má právo do ní kdykoli nahlédnout. Dle mých zkušeností a zkušeností komunikačních partnerů vypadá realita často tak, že klienti jdou velice sdílní, netají prakticky nic jak před svými kamarády, tak před pracovníky NZDM. Někdy se tak stane, že pracovníci v rámci doučování komunikují se souhlasem klienta s jeho učiteli, ptají se, co zrovna probírají za látku, jaké má domácí úkoly apod. Komunikace s rodinou klienta tak častá není. Rodiče většinou nemotivují děti ke studiu, a tudíž nevidí důvod, proč by své dítě měli podporovat v doučování.

Dobrovolnický program Člověka v tísni, který je zaměřen na doučování dětí, zapojuje do procesu i rodiče (Bedřichová et al., 2014). Tam, kde to jde, je dobrovolníkům doporučována spolupráce s rodiči, aby se zajímali o věci týkající se vzdělávání a školy jejich dětí, a naučili se, jak s dětmi pracovat. V případě NZDM to ale není tak jednoduché právě z hlediska legislativně ukotvené definice NZDM jako anonymní služby. Myslím si ale, že pokud mají pracovníci souhlas klienta k tomu, aby jeho rodinu kontaktovali za účelem získání informací, které by doučování usnadnily a zajistily by tak jeho větší efektivitu, nejedná se o porušení zákona, s čímž korespondují i odpovědi komunikačních partnerů, kdy nekontaktují rodinu klienta bez jeho předchozího souhlasu. V NZDM2 lze uzavřít i trojstrannou nebo čtyřstrannou dohodu o doučování, kdy zúčastněnými stranami jsou klient, NZDM, rodiče a příp. OSPOD.

Je zde ale další problém v podobě nedostatečné ochoty rodičů s NZDM spolupracovat. Rodiče klientů často nemají zájem o vzdělání svého dítěte, a tak nemají potřebu s NZDM o tomto tématu komunikovat. Zamýšlím se nad tím, co by mohlo dopomoci k tomu, aby to bylo jinak. Jako možné řešení mě napadá větší informovanost o možnosti doučování v NZDM, přiblížit rodičům, čeho přesně by se jejich případná spolupráce týkala apod. Další možností je pak i spolupráce se sociálně aktivizačními službami (dále jen SAS), jejichž klienty jsou často rodiče dětí, které navštěvují NZDM. Sociální pracovníci ze SAS jsou ve větším kontaktu s rodiči dětí, a tak mají větší možnost

doporučit jim doučování v NZDM pro jejich děti, vysvětlit jim, proč je vzdělání pro jejich děti potažmo i pro ně samotné důležité, a proč by se o školní (ne)úspěchy svých dětí měli více zajímat.

Doporučení

Na základě zjištěných dat vyplynula následující doporučení:

- Finance – je na straně NZDM, kde sežene dotace na zajištění doučování. Jsou zde možnosti jako nadace a nadační fondy nebo různí sponzoři. Druhou možností je doučování pracovníky NZDM, kteří jsou zde zaměstnaní, ale to záleží na každém NZDM, jaké si stanoví priority.
- Doučování jeden na jednoho – s financemi pak souvisí i časová vytíženost doučovatele. Z výzkumu vyplynula shoda všech komunikačních partnerů, že ideálním stavem pro doučování je jeden doučující na jedno dítě. V případě větší časové vytíženosti a větší poptávky pak dochází k doučování vícero klientů naráz. Kladu si ovšem otázku, jestli v těchto případech nedochází ke snížení efektivity doučování. Věřím, že společné doučování má také svůj přínos, ale v otázce pravidelného doučování bych se držela ideálního stavu 1:1. Tohoto stavu by se i při vyčerpané kapacitě pracovníků NZDM mohlo docílit zapojením více dobrovolníků.
- Spolupráce s rodinou – jak zmiňuji výše, je těžké spolupracovat s rodinou klienta (samozřejmě s jeho souhlasem) ohledně doučování, pokud o to nestojí. Existuje zde ale možnost spolupráce s pracovníky ze SAS, kteří často pracují s rodiči klienta, který je v NZDM doučován, a mohou jim tak lépe vysvětlit, proč je důležité zajímat se o školní prospěch jejich dítěte.
- Metodika – určitě by bylo vhodné mít vytvořenou metodiku pro doučovatele v NZDM, která by jim mohla sloužit jako opora a doporučení, jak děti v NZDM doučovat, jaké se dají využívat různé pomůcky, techniky a metody učení, jak dítě motivovat ke vzdělávání apod.
- Pedagog v týmu – samozřejmě by bylo ideální, kdyby klienti byli doučováni přímo pedagogickým pracovníkem, ale ne vždy je tato představa reálná. Myslím si ale, že stojí za úvahu, mít alespoň možnost konzultace s externím

vystudovaným pedagogickým pracovníkem ohledně věcí nebo postupů, ve kterých si pracovníci NZDM, kteří klienty doučují, nejsou jisti.

- Kurzy zaměřené na práci s dítětem – jak zmiňuji výše, kurzy, které by se týkaly toho, jak pracovat s dítětem během doučování, jak ho co nejvíce nadchnout pro doučování apod., by jistě nebyly od věci. Doučovatelé z řad pracovníků NZDM ale i dobrovolníků by tak získali větší oporu a jistotu v dalším poskytování doučování.

Odpovědi na výzkumné otázky

Na první výzkumnou otázku *„Jak je doučování ve vybraných nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež v Jihočeském kraji realizováno?“* lze na základě získaných dat odpovědět tak, že doučování v NZDM může být individuální nebo skupinové, nárazové nebo pravidelné. Doučují nejčastěji sociální pracovníci a pracovníci v sociálních službách, případně dobrovolníci, obvykle bez delší přípravy. Většinou na doučování docházejí děti, které plní povinnou školní docházku. Jedná se doučování z různých předmětů (nejčastěji z matematiky, českého jazyka a z cizích jazyků), dále o pomoc s domácími úkoly a referáty nebo o pomoc s přípravou na testy, reparaáty nebo přijímací zkoušky. Obvykle hodina doučování začíná přátelským rozhovorem s dítětem, aby byla navozena příjemná atmosféra. Poté dochází k samotnému učení, během kterého jsou využívány různé pomůcky jako počítač, rýsovací potřeby, učebnice nebo tabulky. V některých případech používají doučující techniky SQ4R a PQRST. Na závěr, ale také často v průběhu doučování, je začleněna nějaká hra – vzdělávací i čistě oddechová. Doučování je službou doplňkovou k sociálním službám, které jinak NZDM svým klientům poskytuje, a není zahrnuta do dotačních titulů.

Na druhou výzkumnou otázku *„V čem pracovníci, popř. dobrovolníci vybraných nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v Jihočeském kraji spatřují slabé stránky v programu doučování?“* lze odpovědět tak, že jako největší slabé stránky hodnotí komunikační partneři nedostatečnou spolupráci s rodinou klienta a s tím související nedostatečnou motivaci dítěte se vzdělávat, dále nedostatečná znalost pedagogiky doučujících a zhoršený přístup NZDM k financím, které doučování zajišťují, s čímž pak souvisí nedostatek doučujících, času a také vhodných prostor.

Třetí výzkumná otázka se týkala toho „*Co by pracovníci, popř. dobrovolníci vybraných nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v Jihočeském kraji potřebovali změnit, aby bylo doučování efektivnější?*“ Odpověď na tuto otázku souvisí s otázkou předcházející. Komunikační partneři by ocenili možnost větší spolupráce s rodinou, příp. s jinými institucemi, možnost účastnit se kurzů zaměřených na práci s dětmi a pedagogiku a v neposlední řadě také větší finanční podporu, která by zajistila větší množství pracovníků, času, vhodnější vybavení a prostory.

6 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jak pracovníci, popř. dobrovolníci vybraných nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v Jihočeském kraji hodnotí doučování, které v rámci svých služeb poskytují. Dílčím cílem bylo na základě výsledků vytvořit doporučení pro další rozvoj doučování v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež.

Z výsledků výzkumu je patrné, že všichni komunikační partneři vidí v doučování v rámci NZDM velký přínos a považují ho za důležitou a užitečnou součást náplně poskytovaných služeb v NZDM. Dále z výzkumu vyplývá, že lze v doučování nalézt i jisté slabé stránky, které jej ztěžují. Konkrétně se jedná o zhoršený přístup k finančnímu zabezpečení doučování, nedostatečné nebo chybějící pedagogické vzdělání doučujících, limitovaná spolupráce s rodinou přecházející až v odrazování dítěte od vzdělávání, se kterým pak souvisí nedostatečná motivace klienta k učení. Nicméně i za přítomnosti všech těchto negativních aspektů je doučování komunikačními partnery považováno za efektivní a odpovídají tomu i jejich zkušenosti, které poukazují na to, že je o doučování velký zájem ze strany klientů, v některých případech i ze strany školy nebo OSPOD.

Přínos bakalářské práce spatřuji v tom, že předkládá ucelenější přehled o doučování v NZDM, které obecně není tak diskutovaným tématem. Také předkládá důkaz v podobě získaných odpovědí od komunikačních partnerů, že je o doučování v NZDM ze strany klientů velký zájem, a že je důležitou součástí NZDM, a proto si zaslouží pozornost. Práce dále poukazuje na slabé stránky doučování, které ho v NZDM provázejí, a nastiňuje možný rozvoj v těchto oblastech.

7 Seznam použitých zdrojů

1. ARNOLDOVÁ, A., 2016. *Sociální péče 2. díl: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing. 320 s. ISBN 978-80-247-5148-1.
2. BAJEROVÁ, J., 2020. *Nizkoprah není herna, je to sociální práce s ohroženými dětmi a mládeží*. [online]. Podaneruce.cz. Brno: Společnost Podané ruce [cit. 2021-10-19]. Dostupné z: <https://aktualne.podaneruce.cz/romske-deti-nizkoprahove-kluby/>
3. BEDNÁŘOVÁ, Z., 2013. Streetwork. In: MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, s. 169-177. ISBN 978-80-7367-502-8.
4. BEDŘICHOVÁ, Z. et al., 2014. *Dobrovolníkův průvodce doučováním v rodinách*. Praha: Programy sociální integrace, Člověk v tísni. 107 s. ISBN 978-80-87456-54-5.
5. BĚLÍK, V., SVOBODA HOFERKOVÁ, S., KRAUS, B., 2017. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0599-1.
6. BENDL, S. a kol., 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). 312 s. ISBN 978-80-247-4248-9.
7. BULLING, I. S., 2017. Stepping through the Door – Exploring Low-threshold Services in Norwegian Family Centres. *Child & Family Social Work*. 22(3), 1264–1273, doi: 10.1111/cfs.12343.
8. *Co je ČAS*, 2021. [online]. Česká asociace streetwork.cz. Praha: Česká asociace streetwork, z.s. [cit. 2021-9-4]. Dostupné z: <https://streetwork.cz/stranka/2392/co-je-cas>
9. *Co je prevence*, Aktualizováno 2019. [online]. Klinika adiktologie. Praha: 1. LF UK 2021 [cit. 2021-10-7]. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/co-je-prevence>
10. ČECHLOVSKÝ J., 2006. *Kořeny vzniku NZDM v České republice*. [online]. Praha: Česká asociace streetwork. [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: https://archiv.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=703
11. ČERNÁ, M., ČERNÝ, M., 2011. *Metody efektivního čtení*. [online]. Metodický portál RVP.CZ. Praha: Národní pedagogický institut České republiky [cit. 2022-3-29]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/14531/metody-efektivniho-cteni.html>

12. *Dobrovolnická služba-Akreditace*, 2021. [online]. Ministerstvo vnitra České republiky. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor prevence kriminality [cit. 2021-11-4]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dobrovolnicka-sluzba-akreditace.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>
13. *Doučování – Člověk v tísní*, 2022. [online]. Člověk v tísní - Česká republika. Praha: Člověk v tísní [cit. 2022-2-6]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/socialni-prace-v-cr/doucovani>
14. *Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR*, 2006. [online]. Společnost sociálních pracovníků ČR. [cit. 2021-10-19]. Dostupné z: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspcr.pdf
15. FIALOVÁ, L., 2017. *10 zásad, bez nichž jde učení ztuha*. [online]. EDUzín. Praha: EDUzín [cit. 2021-11-4]. Dostupné z: <https://www.eduzin.cz/skola-a-ucitele/vyucovani/10-zasad-bez-nichz-jde-uceni-ztuha/>
16. GULOVÁ, L., 2011. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1.
17. HÁJEK, B., 2011. Školská zařízení pro zájmové vzdělávání, výchovná a ubytovací zařízení a další subjekty pracující s dětmi a mládeží. 2. vydání. In: HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Praha: Portál, s. 143-155. ISBN 978-80-262-0030-7.
18. HAPALOVÁ, M., 2017. *Nízkoprahové kluby pre deti a mládež*. Bratislava: Implementačná agentúra Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. 16 s. ISBN 978-80-89837-13-7.
19. HAVRÁNKOVÁ, O., 2013a. Případová práce. In: MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, s. 153-168. ISBN 978-80-7367-502-8.
20. HAVRÁNKOVÁ, O., 2013b. Skupinová práce. In: MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, s. 153-168. ISBN 978-80-7367-502-8.
21. HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, s. 438. ISBN 978-80-262-0982-9.
22. HERZOG, A., 2009. Strategie specifické sociální prevence rizikového chování v rámci nízkoprahové práce s mládeží. In: KLÍMA, P. *Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork*. 2. vydání. Praha: ČAS, s. 257-266. ISBN 978-80-254-4001-8.

23. HERZOG, A., 2010. Individuální plánování v NZDM formou rozhovoru. In: KLÍMA, P. a kol., *Kontaktní práce 2010: antologie textů České asociace streetwork*. Praha: Národní vzdělávací fond ve spolupráci s Českou asociací streetwork, s. 105-110. ISBN 978-80-86728-42-1.
24. HERZOG, A., 2013. Terénní práce s mládeží. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 472-473. ISBN 978-80-262-0366-7.
25. *Historie a výroční zprávy asociace*, 2017. [online]. Česká asociace streetwork.cz. Praha: Česká asociace streetwork, z.s. [cit. 2021-9-5]. Dostupné z: https://archiv.streetwork.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=125&site=cas
26. HOFBAUER, B., 2011. Východiska, souvislosti, perspektivy. In: HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. 2. vydání. Praha: Portál, s. 7-66. ISBN 978-80-262-0030-7.
27. HORSKÁ, J., 2008. Práce s dobrovolníky. In: DVOŘÁKOVÁ, J., HORSKÁ, J. a kol., *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi: příručka pro pedagogy*. Praha: Triton, s. 137-144. ISBN 978-80-7387-044-7.
28. HOŘAVA, R., HERZOG, A., KOTOVÁ, H., 2009. Průvodce pro realizaci programů specifické prevence v nízkoprahových klubech. In: KLÍMA, P. *Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork*. 2. vydání. Praha: ČAS, s. 267-272. ISBN 978-80-254-4001-8.
29. CHOVANCOVÁ, J., 2021. *Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež*. [online]. Agentura pro sociální začleňování. Praha: Next Vision [cit. 2021-9-3]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/oblasti-podpory/socialni-sluzby/nizkoprahova-zarizeni-pro-deti-a-mladez/>
30. JEDLIČKA, R. a kol., 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5447-5.
31. KAPPL, M., 2013. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, s. 411-412. ISBN 978-80-262-0366-7.

32. KINKOR, M., 2013. Komunitní práce. In: MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, s. 253-269. ISBN 978-80-7367-502-8.
33. *Kritéria pro doučování*, 2022. [online]. MŠMT ČR & NPI ČR. [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://doucovani.edu.cz/files/doucovani-kriteria-pro-vyber-zakuleden-2022.pdf>
34. KUČERA, M., 2008. Možnosti účinné prevence kriminality mládeže. In: VELEMÍNSKÝ SR., M., STUDENOVSKÝ, P. *Rukověť pro poskytovatele a zadavatele sociálních služeb v oblasti problematiky dětí a mládeže*. České Budějovice: Jihočeská univerzita: Zdravotně sociální fakulta, s. 54-71. ISBN 978-80-7394-064-5.
35. KUTNOHORSKÁ, J., 2009. *Výzkum v ošetrovatelství*. Praha: Grada. Sestra (Grada). 176 s. ISBN 978-80-247-2713-4.
36. LEPPÄKOSKI, T., PAAVILAINEN, E., 2021. Adolescents with Different Life Problems Seeking Help before and after the Introduction of a Low-threshold Service Model: a Finnish Qualitative Study. *SN Soc Sci*, 1(194), 1-20, doi: 10.1007/s43545-021-00143-4
37. MACARTHUR, G., et al., 2018. Individual-, Family-, and School-level Interventions Targeting Multiple Risk Behaviours in Young People. *The Cochrane Database of Systematic Reviews*, 10(10), CD009927. doi: 10.1002/14651858.CD009927.pub2.
38. MAREK, J., 2011. Monitoring cílových skupin v lokalitě - zjišťování potřebnosti terénní práce s mládeží. In: *Dobrá praxe: České a zahraniční zkušenosti z práce v nízkoprahových terénních a kontaktních službách*. Praha: ČAS, s. 13-17. ISBN 978-80-905069-0-9.
39. MARTANOVÁ, V.P., 2014. *O primární prevenci rizikového chování*. [online]. Národní ústav pro vzdělávání. Praha: Národní ústav pro vzdělávání [cit. 2021-10-7]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani>
40. MAŠÁT, V., 2012. *Vybrané postupy sociální práce se skupinou*. Středokluky: Zdeněk Susa. 157 s. ISBN 978-80-86057-80-4.
41. MÁTEL, A., 2019. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing. 208 s. ISBN 978-80-271-2220-2.

42. MATOUŠEK, O., 2010. Sociální práce s rizikovou mládeží. In: MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vydání. Praha: Portál, s. 267-280. ISBN 978-80-7367-818-0.
43. MATOUŠEK, O., 2013a. Dobrovolnická práce. In: MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, s. 61-63. ISBN 978-80-262-0213-4.
44. MATOUŠEK, O., 2013b. Úvod: cíle a úrovně sociální práce. In: MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, s. 11-17. ISBN 978-80-7367-502-8.
45. MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. Psyché (Grada). 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
46. *Národní plán doučování*, 2022. [online]. Doučování: edu.cz. Praha: MŠMT ČR & NPI ČR [cit. 2022-2-6]. Dostupné z: <https://doucovani.edu.cz/faq>
47. NOVOTNÁ, E., 2010. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada. Sociologie (Grada). 120 s. ISBN 978-80-247-2957-2.
48. O'LOUGHLIN, S., 2016. Values and Ethics in Social Work with Children and Families. In: O'LOUGHLIN, M., O'LOUGHLIN, S. *Social Work with Children and Families*. 4 Revised edition. London: SAGE Publications, s. 1-13. ISBN 9781473942943.
49. PALENČÁROVÁ, J., ŠEBESTA, K., 2006. *Aktivní naslouchání při vyučování: Rozvíjení komunikačních dovedností na 1. stupni ZŠ*. Praha: Portál. Pedagogická praxe (Portál). 104 s. ISBN 80-736-7101-8.
50. PODLAHOVÁ, L., 2012. *Didaktika pro vysokoškolské učitele: [vybrané kapitoly]*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). 160 s. ISBN 978-80-247-4217-5.
51. *Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (NZDM)*, 2008. [online]. Česká asociace streetwork. [cit. 2021-10-08]. Dostupné z: https://archiv.streetwork.cz/images/download/Pojmoslovi_text.pdf
52. *Proč jsme tady?*, 2021. [online]. Institut kontaktní práce. Praha: Institut kontaktní práce [cit. 2021-9-4]. Dostupné z: <https://www.kontaktniprace.cz/#proc-jsme-tady>
53. PRŮCHA, J., 2009. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál. 936 s. ISBN 978-80-7367-546-2.
54. PRŮCHA, J., 2015. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál. 272 s. ISBN 978-80-262-0872-3.

55. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. 400 s. ISBN 978-80-262-0403-9.
56. *Průvodce dobrovolnictvím v Jihočeském kraji a v regionu Českokrumlovska*, 2011. Český Krumlov: Centrum pro pomoc dětem a mládeži Český Krumlov, o.p.s. a ICOS Český Krumlov, o.s. 56 s. ISBN není uvedeno.
57. RACEK, J., HERZOG, A., 2009. Fenomén NZDM, tedy nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. In: KLÍMA, P. *Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork*. 2. vydání. Praha: ČAS, s. 319-328. ISBN 978-80-254-4001-8.
58. SCHAVEL, M., ČIŠECKÝ, F., 2005. *Sociálna prevencia I*. Trnava: Trnavská univerzita: Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce. 120 s. ISBN 80-968952-5-7.
59. SOBOTKOVÁ, V., 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada. Psyché (Grada). 152 s. ISBN 978-80-247-4042-3.
60. *Sociální pracovník NZDM*, 2020. [online]. Sociální práce / Sociálna práca. [cit. 2021-10-23]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/profesiogramy/socialni-pracovnik-nzdm/>
61. *SQ4R Reading System: "I Can't Remember What I Read!"*, 2022. [online]. Utah State University. Logan: Utah State University [cit. 2022-3-29]. Dostupné z: https://www.usu.edu/academic-support/learning/sq4r_reading_system#
62. STANÍČEK, J., SYROVÝ, J., HERZOG, A., 2009. Definování cílové skupiny v rámci pojetí práce zaměřené na člověka. In: KLÍMA, P. *Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork*. 2. Praha: ČAS, s. 87-92. ISBN 978-80-254-4001-8.
63. ŠIK, V., 2008. *Metody práce se skupinou pro pomáhající profese*. Ústí n.L. [nad Labem]: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Fakulta sociálně ekonomická. 176 s. ISBN 978-80-7414-058-7.
64. Šveřpa M., 2007. *Sociální pracovník a pracovník v sociálních službách* [online]. Sociální revue: Společnost, sociální politika a soužití. [cit. 2021-10-23]. Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/socialni-pracovnik-a-pracovnik-v-socialnich-sluzbach>
65. TŮMA, J., 2011. *Sociální práce a nová náboženská hnutí*. Brno: L. Marek. Deus et gentes. 122 s. ISBN 978-80-87127-31-5.
66. URBAN, D., 2015. *Sociální práce s romskými rodinami*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. 108 s. ISBN 978-80-7422-457-7.

67. VRTIŠKOVÁ, M., 2009. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Tribun EU. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-7399-877-6.
68. Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, 2006. [online]. [cit. 2021-10-24]. In: *Sbírka zákonů české republiky*, částka 164, s. 7021-7048. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
69. WEIL, M., 2012. *The Handbook of Community Practice*. Thousand Oaks: SAGE. 708 p. ISBN 0-7619-2177-X.
70. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. [online]. [cit. 2021-10-21]. In: *Sbírka zákonů české republiky*, částka 190, s. 10333-45. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
71. Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů, 2002. [online]. [cit. 2021-10-21]. In: *Sbírka zákonů české republiky*, částka 82, s. 4835-4849. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
72. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, 2004. [online]. [cit. 2022-04-01]. In: *Sbírka zákonů české republiky*, částka 37, s. 1257-89. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
73. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012. [online]. [cit. 2022-02-07]. In: *Sbírka zákonů české republiky*, částka 33, s. 1025-1368. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>
74. ZIKMUNDOVÁ, M., RŮŽIČKOVÁ, V., 2019. *Vývoj služby NZDM v České republice*. [online]. Sociální práce/Sociálna práca [cit. 2022-2-25]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/online-clanky/vyvoj-sluzby-nzdm-v-ceske-republice/>

8 Seznam zkratek

1. ČAS – Česká asociace streetwork
2. KP – komunikační partner
3. MPSV ČR – Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
4. NZDM – Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
5. OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí
6. SAS – sociálně aktivizační služby

9 Seznam schémat a tabulek

Schémata

Schéma č. 1 - Doučující

Schéma č. 2 - Klienti využívající službu doučování

Schéma č. 3 - Realizace doučování

Schéma č. 4 - Efektivnost doučování

Schéma č. 5 - Slabé stránky v doučování

Schéma č. 6 - Ideální stav

Tabulky

Tab. č. 1 - Charakteristika výzkumného souboru

10 Přílohy

Příloha č. 1 – Scénář polostrukturovaného rozhovoru

1. Kdo doučování provádí? (sociální pracovník, dobrovolník, pracovník v sociálních službách...)
2. Jak se doučovatel připravuje na doučování?
3. Kolik dětí doučujete najednou?
4. Jaké předměty doučujete nejčastěji?
5. Jaká je věková skladba klientů, kterým je služba doučování poskytována?
6. Jaké techniky a pomůcky používáte během doučování?
7. Popište mi, jak u Vás doučování probíhá.
8. Jaké problémy se v procesu doučování vyskytují nejčastěji?
9. Co hodnotíte jako nejslabší stránku v poskytování služby doučování klientům NZDM?
10. Jakými způsoby hodnotíte efektivnost doučování? (podle známek, pochopení látky...)
11. Jak hodnotíte efektivnost doučování v NZDM v současné době?
12. Jakou máte od klientů zpětnou vazbu?
13. Jak by podmínky doučování klientů NZDM měly podle Vás ideálně vypadat?
14. Co nejvíce by napomohlo tomu, aby se dosáhlo tohoto stavu?

Příloha č. 2 – Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci. V současné době vypracovávám závěrečnou práci, v rámci které provádím výzkum, jehož cílem je zjistit, jak pracovníci, popř. dobrovolníci vybraných nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v Jihočeském kraji hodnotí program doučování a na základě výsledků vytvořit doporučení pro další rozvoj doučování v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež. Výzkum probíhá prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, které trvají cca 20 minut. Výzkum je zcela anonymní, nikde tedy nebude uveřejněno Vaše jméno.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném výzkumu. Studentka mne informovala o podstatě výzkumu a seznámila mne s cíli, metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, stejně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti na výzkumu vyplývají. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a použity pro účely vypracování závěrečné práce studentky.

Měl/a jsem možnost si vše řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit. Měl/a jsem možnost se studentky zeptat na vše pro mne podstatné a potřebné. Na tyto dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď.

Prohlašuji, že beru na vědomí informace obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním osobních a citlivých údajů účastníka výzkumu v rozsahu, způsobem a za účelem specifikovaným v tomto informovaném souhlasu.

V.....

Dne.....

Podpis účastníka výzkumu.....

Podpis studentky.....